

Волинський національний університет імені Лесі Українки
факультет філології та журналістики
кафедра української мови

Р. С. Зінчук, Л. М. Деркач

Практикум із пунктуації української мови

Навчально-методичні матеріали

Луцьк
«Надстир'я»
2022

УДК 811.161.2:003.086(075.8)

З-63

*Рекомендовано до друку на засіданні кафедри української мови
факультету філології та журналістики
Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол №
1 від 29.08.2022 р.).*

*Схвалено науково-методичною комісією факультету філології та
журналістики Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 1 від 02.09.2022 р.).*

*Рекомендовано до друку на засіданні науково-методичної ради
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 1 від 21.09.2022 р.).*

Рецензенти:

Ю. В. Громик, кандидат філологічних наук, професор, проректор з навчальної роботи та рекрутації Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Л. Ю. Тиха, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної та української філології Луцького національного технічного університету.

Зінчук Р. С., Деркач Л. М.

З-63 **Практикум із пунктуації української мови : навчально-методичні матеріали.** Луцьк, 2022. 60 с.

Подано планування практичних занять, систему вправ та завдань, структурованих за рівнем складності, тексти диктантів для самопідготовки і самоперевірки. Усе це сприятиме оптимізації навчальної діяльності здобувачів освіти, допоможе підвищити рівень культури їхнього писемного мовлення.

Для студентів спеціальностей 035 «Філологія», 014 «Середня освіта (Українська мова і література)», а також усіх, хто бажає вдосконалити свої пунктуаційні навички.

УДК 811.161.2:003.086(075.8)

© Р. С. Зінчук, 2022.

© Л. М. Деркач, 2022.

Передмова

Правописна грамотність як складник мовної культури особистості надзвичайно важлива для формування мовно-комунікативної компетентності майбутнього філолога, необхідної для успішної самореалізації, втілення своїх інтелектуальних, творчих, дослідницьких ініціатив. Цим і зумовлено введення в навчальні плани підготовки здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальностями 035 «Філологія» (освітньо-професійна програма «Українська мова та література. Світова література») і 014 «Середня освіта (Українська мова і література)» (освітньо-професійна програма «Середня освіта. Українська мова та література. Світова література») освітніх компонентів «Правописний практикум з української мови» і «Правописна компетентність учителя».

Вивчення матеріалу змістового модуля «Пунктуація української мови» спрямоване на виконання таких завдань: шляхом систематичного виконання тренувальних вправ, написання творчих робіт виробити вміння комунікативно виправдано використовувати мовні засоби, дотримуючись норм літературної мови; удосконалити пунктуаційні навички здобувачів освіти; сформувати глибоке усвідомлення принципів української пунктуації і вміння на практиці послуговуватися ними.

Добір практичних завдань уможливорює вироблення в здобувачів освіти пунктуаційної вправності та інтуїції, водночас заплановані вправи й завдання спрямовані на розвиток зв'язного мовлення, удосконалення вмінь, що стосуються лінгвістики тексту, різних аналітичних форм почутого чи прочитаного. З метою організації індивідуальної освітньої траєкторії студентів-філологів види діяльності, передбачені для практичних занять, структуровано відповідно до рівнів навчальних цілей таксономії Б. Блума (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання), що дає можливість здобувачам освіти самостійно обирати темп, засоби, послідовність виконання завдань та рівень їхньої складності, а також

забезпечує врахування індивідуальних здібностей учасників освітнього процесу.

Різноманітні тренувальні вправи розроблено на основі мовного матеріалу, вилученого з поетичних і прозових творів волинських авторів.

Практичний матеріал, уміщений у виданні, допоможе майбутнім філологам поглибити отримані знання у процесі самостійної роботи та спонукатиме до подальшого фахового самовдосконалення.

Видання також буде корисним усім, хто бажає вдосконалити свої пунктуаційні навички.

ТЕМА 1. Речення: класифікація, інтонаційне та пунктуаційне оформлення

Теоретична частина:

1. Диференційні ознаки речення. Критерії класифікації простих речень: а) спосіб вираження предикативного центру; б) наявність / відсутність другорядних членів; в) повнота структури; г) характер ускладнення; г) характер предикативних відношень.
2. Критерії класифікації складних речень: а) кількість предикативних частин; б) зв'язок між частинами.
3. Інтонаційне оформлення речення. Взаємозв'язок інтонації та пунктуації.

Практична частина:

І рівень

1. *Прочитайте речення. Визначте граматичну основу кожного з них. Прокоментуйте подані прості речення за такими критеріями: а) спосіб вираження предикативного центру; б) наявність / відсутність другорядних членів; в) повнота структури; г) характер ускладнення. Зверніть увагу на пунктуацію.*
 1. А ти ідеш. Сліди твої солоні. Самотній сад. Самотня в ньому путь (Н. Гуменюк).
 2. Проплив перон. По склу вагона скотилася непрохана сльоза. Він неживий (В. Штинько).
 3. Спиноюсь дзвоником конвалій і дзеленчу в зеленій тиші твоїм прозорим відголоссям, кохана пісне, рідна пісне (Й. Струцюк).
 4. У монастирі – величезна колекція середньовічних ікон (М. Моклиця).
 5. Біля бабиної хати росли височенні різнобарвні мальви. Кожна квітка – дзвін. Бджілка чи джміль лізуть усередину і розгойдують його, створюють тиху чарівну музику (М. Моклиця).
 6. Яріла даль. Ятріли рани. Димів ще свіжою кинджал (О. Богачук).
 7. І пісня, і казка, вогнем перевиті, і думи, досвітніми зорями вмиті, врастають у вічність, любов'ю сповиті (В. Гей).
 8. Осінній сад. Смеркає на негоду... А між кущами

бузини і глоду горить собі калинове зірча (Н. Гуменюк). 9. Здавалося, цей загалом жовтогарячий ліс не хотів відпустити зі своєї ще не зовсім передзимової самотини (В. Вербич). 10. Прощання і зустрічі, радощі, болі, надії – усе пов'язалось в тугий, нерозривний клубок (В. Гей). 11. Минає мить. Минають миті літа. І ось вже соняшник погас, у Лету літепло струсивши (К. Корецька). 12. Громи відгрімилі. Впокорені, змовкли до літа. Дощі відривають і будуть чекати зими (Н. Гуменюк). 13. До роботи став у добрім часі січень, син суворої зими. Він і тесля, й муляр, вмільний скляр. Ген які хороми світлі виладнав у гаях, на луках і в полях (В. Гей). 14. Знову дощ над містом. Перехожі поспішають в затишок квартир (В. Штинько). 15. Вона любила гуляти босоніж в нічному місті. Калюжі взували її кросівки і, гучно розхлюпуючи воду, під дощем танцювали танго, а потім румбу і твіст (К. Корецька). 16. Літо. Липа в льолі золотій щось лепече теплими вустами. Сота сонця в пахощі густі скапує гарячими медами (Н. Гуменюк). 17. Біль, давно затаєний у глибинах ества, раптом вирвався, вихлюпнувся і розтікся кровоносними судинами, заповнив кожен капілярчик, кожную клітину тіла (Н. Гуменюк). 18. Забуваєм про все день у день. Наша пам'ять убога... Може, вкрасти вогонь у людей й повернуть його Богу? (В. Штинько). 19. Юнак розгорнув ноти. Власне, вони були вже йому непотрібні... Пружно повів на одному подиху головну тему, вслухаючись у поодинокі, але потужні звуки (А. Криштальський). 20. Він уже несвідомо нарощував силу звучання. Пішли акорди. Вони загрімилі гідно й піднесено (А. Криштальський)

2. Прочитайте речення. Визначте граматичну основу кожного з них та вкажіть засоби зв'язку предикативних частин. Прокоментуйте подані складні речення за такими критеріями: а) кількість предикативних частин; б) зв'язок між частинами. Зверніть увагу на пунктуацію. 1. Не пиши мені слів холодних, бо у нас на Волині літо (В. Простопчук). 2. Хто ж рідного одрікся

слова, той готує нам новий Чорнобиль (Й. Струцюк). 3. Журиться гірко горіх біля хати, промінь останній гасне на склі (В. Штинько). 4. Сутність кольорів осягається поступово, протягом усього життя, але перші наближення до таємних глибин відбуваються завдяки квітам (М. Моклиця). 5. Знову коло хати п'яно пахне кропом, світяться святково горобині грона, дивиться берізка, спершись на ворота, як пливе за обрій літо по городах (В. Гей). 6. Поділ, який ділить суспільство, обов'язково пролягає через кожного окремого громадянина (М. Моклиця). 7. Люди пишуть листи, люди плачуть над ними, і сміються із них, і безжалісно рвуть (В. Простопчук). 8. Розгубила лусканці-горіхи у траві неговірка ліщина, і сповзає сіре небо з стріхи по шнурках на землю без упину (Й. Струцюк). 9. У лісах селяни створювали загони, які влаштовували на лісових дорогах засідки. Лише вони знали потаємні стежки через драговину, до якої зайди навіть підступити боялись (Н. Гуменюк). 10. Чути, як листочки п'ють проміння жовто, як хрустить в капусті за байраком жовтень, як скрапують хвилини у віків русло, як гребе до вечора полудня весло (В. Гей). 11. Часто наші заняття проходили під акомпанемент церковного дзвону: аудиторія виходила вікнами на собор (М. Моклиця). 12. А хіба пташка завжди тільки в небі літає? Часом вона й на землю опускається, щоб крила перепочили (Н. Гуменюк). 13. Вітер гойдався на розчинених дверях покинутої хатини, що прибилася на прикордоння між дорогою і морем (В. Вербич). 14. Цвірчить цвіркун на мові рідній, і казка казку каже казці (Й. Струцюк). 15. Зітхнула тиша, і зітханням дихнули груди берегів (О. Богачук). 16. Ще небо голубіє над тобою, ще чапелька на голос джерела несе чимдуж до твого водопою два сірих невпкорених крила, та з берега високого не чути їй наспіви джерельні (Н. Горик). 17. Колір лісу іще зелений, запах лісу іще тонкий, посміхається ліс до мене рідкими зубами пеньків (Й. Струцюк). 18. Перед іскристою глибінню джерела благоговійно опускаюся на коліна і бачу, як пелюстками долонь черпає хтось нуртуючий неспокій (В. Штинько). 19. Згори ж дощі злітаються додому, ховають руно

мандрів золоте, а горицвіт усе чекає грому і горілиць до обрію цвіте (Н. Гуменюк). 20. Одна-єдина нота порушує гармонію скорботи: з щебетом на весь світ шпаки лаштують кубельце у дуплі старого горіха (М. Моклиця).

3. *Прочитайте речення. Погрупуйте їх за однією чи кількома спільними ознаками. Кожну групу доповніть 2 власними прикладами.*
1. Вздовж стежки з-під снігу до мене барвінку долоньки зелені земля простягає весняно. У погляді лід сизо тане (В. Вербич).
 2. З яскравої сонячної днини арештанта штовхонули у напівтемні стіни... (І. Корсак).
 3. Незрушна тиша над головами велелюддя, досі порушувана хіба передзвоном легеньким численних церковних хоругов, нараз змінилася гулом суцільним, де подив з тривогою змішалися дивовижно і невіддільно (І. Корсак).
 4. Пливи в господу, повене духмяна! А нам, либонь, прийшов спочити час (В. Штинько).
 5. Густішає темрява вечорова, сховавши від ока барвисту оту розмаїть (Н. Горик).
 6. Сама себе я засуджу і страчу, а ти мене прости і оживи (Н. Горик).
 7. На шляхи, заштриховані снігом, з неба хтось іскрозорями сіє (В. Вербич).
 8. Місяць з рогу золотого хлєпче золоте вино (Й. Струцюк).
 9. Озером на золотому човні плавав місяць і вудив тишу (Й. Струцюк).
 10. Першим коханням зацвів первоцвіт, в'ється пилок із ліщинових віт, біла береза замріяним оком зачудувалася небом високим (В. Гей).
 11. Сизий мох смачно хрумтить під колінами, лискучі шапочки маслячків визирають з-під глиці (М. Моклиця).
 12. Пливе смиренно та умиротворено дорога в небо... (В. Вербич).
 13. Літо бабине тихо падало на гаї, на густі бори, і здалось мені: сосни в осені посивіли без пори (Н. Горик).
 14. Навіть гриб знає своє дерево (Й. Струцюк).
 15. Напевно, це нам серед ночі каштани свічки засвітили (В. Вербич).
 16. Змаліє все під шаром часоплину, та в нетрях часу не змаліє суть (Н. Горик).
 17. Наснилося... Біжу в своє століття (Н. Гуменюк).
 18. На тихій вуличці, що звертає за ріг безіменного

даху і добігає до Стиру, зустріла усміхнену дівчинку, зодягнену в пісню (К. Корецька).

II рівень

1. Із творів волинських письменників доберіть по 2 приклади простих речень, які б відрізнялися за такими критеріями: а) характер предикативних відношень; б) мета висловлювання; в) експресивне забарвлення.
2. Підготуйте презентацію на тему «Інтонаційне та пунктуаційне оформлення речення», використавши власні приклади відповідних конструкцій.

ТЕМА 2. Головні члени простого двоскладного речення в системі пунктуації

Теоретична частина:

1. Граматична основа простого двоскладного речення.
2. Тире як обов'язковий розділовий знак між підметом і присудком.
3. Тире як факультативний розділовий знак між головними членами простого двоскладного речення.

Практична частина:

I рівень

1. Прочитайте речення. Визначте граматичну основу кожного з них. Прокоментуйте розділові знаки між підметом і присудком. Зверніть увагу на обов'язкові і факультативні розділові знаки. 1. Дерева під місяцем як казкові істоти (М. Моклиця). 2. Та що сніги... Вони також не вічні (В. Штинько). 3. Ми з тобою – піщинки в пустелі і окремі краплини в морі (Й. Струцюк). 4. Гніздо ворони на старечій черешні – символ пам'яті (В. Вербич).

5. Безмежжя міряти – даремний труд. Безмежжя всіяне нулями (К. Корецька). 6. На сонці настояний вечір – як жита пахуча хлібина (В. Вербич). 7. Справжній політ – це звільнення від земного тяжіння (М. Моклиця). 8. Єдиний вихід – кликати чим голосніше на допомогу (М. Моклиця). 9. Дні такі короткі та пісні. Вечори сріблясто-пелехаті. Гомонять про щось собі у хаті баба Оля й олень на стіні (Н. Гуменюк). 10. Кожен погляд – останній. Кожне слово – як сповідь (В. Вербич).

2. *Прочитайте речення. Визначте граматичну основу кожного з них. Поставте розділові знаки, поясніть пунктограми.*
1. Любити це так не просто. Любити це біль грудей (В. Простопчук).
 2. Справжня література це насолода й задоволення а також невеличке мудре повчання на повсякденний ужиток (М. Моклиця).
 3. Екзотика це мабуть пропорція звичного і незвичного (М. Моклиця).
 4. Я нешанобливий цинік і невдаха мабуть трішки. Я струна із власних нервів (Й. Струцюк).
 5. Я знаю ніч. Вона що трагік над втомленим чолом планети (Й. Струцюк).
 6. Камені надто сторонні і дуже зверхні. Вони натякають людині на її сміховинну минущість (М. Моклиця).
 7. Людина будівничий дому. Вічний будівничий людство (М. Моклиця).
 8. Поети Боже диво й диваки. Їхня печаль пронизує віки (Н. Гуменюк).
 9. Я твоя золота пташка. Я твоя срібляста рибка. Я твоя співуча травинка. Чи ти розумієш мене незбагненну? (Н. Гуменюк).
 10. Зимовий день як біла пелена! (О. Богачук).
 11. Путь коротка терниста. І совість пречиста (В. Гей).
 12. Сільські діти реп'яшки на Господньому одязі. Сільські діти найбільші у світі філософи (К. Корецька).
 13. Нерухомі байдужі предмети це справжні володарі нічного світу (М. Моклиця).
 14. Життя прожить не поле перейти. А я і в полі жнець не вельми вправний. І все ж хай розпач прийде а не встид не фальш в суперобгортці правди (Й. Струцюк).
 15. Нехтувати дивом гріх (М. Моклиця).
 16. Але хутір моя слабкість. Хутори це символ гармонії людини і довкілля (М. Моклиця).
 17. І ця ніч як тонкий камертон поміж аркушами манускриптів. А слова із листів

як дурман на медах півзабутого літа (Н. Гуменюк). 18. Ці божевільні листопади екстаз осінньої пори. Лиш три калинові лампади крізь сутінь світяться згори (Н. Гуменюк). 19. А серце... Воно як білий дзвоник з порцеляни серед хаосу болю і краси... (Н. Гуменюк). 20. Барселона не просто іспанське місто. Барселона це столиця Каталонії. А каталонці народ гордий і вільнолюбивий. (Н. Гуменюк). 21. Очеретина у правиці схимника жезл самотності (В. Вербич). 22. А світ мов незбагненна святість. Ви вся як мить осоння (В. Вербич). 23. Скиглення це гріх. Отож доволі! (Н. Горик). 24. Велика мудрість відчутти межу (Н. Горик). 25. Рідне словечко тендітне неначе пелюстка (Н. Горик). 26. Вечір обрушився на нього. Уся його любов колишня перелилася в цей вечір (В. Лис).

II рівень

1. Подайте власні приклади простих поширених неускладнених речень за поданими схемами

Іменник (підмет) іменник (присудок).

Іменник (підмет) іменник із заперечною часткою не (присудок).

Іменник (підмет) прикметник (присудок).

Займенник (підмет) іменник (присудок).

Займенник (підмет) дієприкметник (присудок).

Інфінітив (підмет) інфінітив (присудок).

Прокоментуйте пунктуаційне оформлення утворених конструкцій. Зверніть увагу на обов'язкові та факультативні розділові знаки.

2. Проаналізуйте пунктуацію улюбленого автора, звернувши увагу на обов'язкові та факультативні розділові знаки між головними членами речення. Підготуйте аналітичне есе.

3. Кількома простими двоскладними реченнями, які б відповідали аналізованому матеріалу, розкрийте власне бачення тези А. де Сент-Екзюпері «Єдина справжня розкіш – це розкіш людського

спілкування». Власним фактажем проілюструйте основні теоретичні положення теми «Головні члени простого двоскладного речення в системі пунктуації».

ТЕМА 3. Розділові знаки в неповному реченні

Теоретична частина:

1. Неповні речення: диференційні ознаки, структурні різновиди.
2. Тире в неповному реченні.

Практична частина:

I рівень

1. *Продовжте пропоновані тези.* 1. В основі поділу речень на повні й неповні лежить ... 2. Неповною називають таку синтаксичну структуру ... 3. На утворення неповних речень впливають ... 4. Неповні речення традиційно поділяють на ... 5. Тире як обов'язковий розділовий знак на місці пропущеного члена речення використовуємо ... 6. Тире як факультативний розділовий знак на місці пропущеного члена речення виконує функцію ...

Відповіді на теоретичні запитання доповніть відповідним фактичним матеріалом.

2. *Перепишіть речення. Поставте розділові знаки. Вкажіть структурний тип аналізованих конструкцій, зверніть увагу на неповні контекстуальні та еліптичні речення. Прокоментуйте пунктуацію.* 1. На дощі звабна стрункість теорем. За вікнами весна а в класі тиша (В. Штинько). 2. Світ ставав лісом а ліс світом (М. Моклиця). 3. Але ж і безголосі ставали іноді знаменитими співаками припізнілі самоуки видатними художниками кволі чемпіонами-культуристами... Отже жоден присуд не остаточний жоден рецепт не універсальний... (М. Моклиця). 4. Безглуздя приводить на хрест а глузд на трон (М. Моклиця). 5. Матеріалісти

добро наживають ідеалісти ділять і проїдають (М. Моклиця). 6. Усі предмети рослини тварини існують для чогось. Лише квіти ні для чого. Вони для краси (М. Моклиця). 7. Листя жовтіє з кінчиків гілок підпалене полум'ям осені. Гілки догорять і стануть промінням а дерево сонцем (М. Моклиця). 8. На небесній застиглій таці зір ліниве позіхання. Спить пустиня крізь чорні пальці пересіваючи бархани (Й. Струцюк). 9 Хтось раз в житті мав Фермопіли а ти стонадцять разів Крути (Й. Струцюк). 10. В нашому скрушному небі жайвора срібна сльоза. Браття не все ще Чорнобиль поки що нам підказав (Й. Струцюк). 11. Ти знову заховав себе у мушлі. У білому горнятку чорна кава. Під лампою стареньке фото Музи... А за вікном ні шепоту ні сяйва... Ти хочеш осягнути неосяжне а я розбити цю рожеву мушлю (Н. Гуменюк). 12. Хтось інший сказав би про статки про гроші про хліб і до хліба а він про музику (Н. Гуменюк). 13. Хтось шукає сенс а хтось хосен (Н. Гуменюк). 13. Ноги самі понесли до розсунутої копиці. А там темно-сірий клубочок. Ну хто ж це підкинув таке манюне цуценя? (Н. Гуменюк). 14. Хтось вірить газеті а хтось дідові (Н. Гуменюк). 15. Одним треба влаштувати оглядини житла в центрі другим у спальному мікрорайоні третім у старій історичній частині міста... (Н. Гуменюк). 16. У дзеркалі впокореного Стиру осінньої утоми сонцелик (В. Вербич). 17. Предкові блукалося у хащах а нащадку в інтернетрях (В. Вербич). 18. Дощиком стала хмарина легенька, піснею наш побратим соловейко (В. Вербич). 19. В траві п'ятикопієчна монета чи місяця уповні дублікат... На тому березі віків сторожа чи привиди у диханні ялин (В. Вербич). 20. Цитати напам'ять вивчено. В цитатах уся мораль (В. Вербич). 21. На сіножать листок упав жовтавий на лісу чуб туману сивина (В. Гей). 22. Ти пахла дивно м'ятою любистком а неньчин вузлик солодом ялиць (В. Гей). 23. Цвіли десь тут річки витoki тепер бур'янів куці (В. Гей). 24. Спадають в трави яблука червоні в хустки озерні жолуді з дубів (В. Гей). 25. Запалює люльку туман сивочолий... Достиглим колоссям гойдається поле а в озері неба колиска

(О. Богачук). 26. Над Україною часу столітні познаки. Сонце в грозах вмиває лице молоде (Н. Горик). 27. На дереві життя дві уважні птиці. Неба глибінь увібрали зіниці (Н. Горик). 28. Та з якогось часу до його серця закрався холодок а до голови підозра (В. Лис).

II рівень

1. *Продовжте запропоновані прислів'я. Зверніть увагу на тип конструкцій. Прокоментуйте розділові знаки.* 1. Стріла ранить тіло, а язик... 2. Ластівка повертається до свого гнізда, людина... 3. Добрим словом мур проб'єш, а лихим... 4. Не місце людину красить, а людина... 5. Поганий учитель підносить істину, гарний... 6. Злий плаче від заздрощів, а добрий... 7. У чужім оці тріску бачить, у своїм... 8. Весна красна квітками, а осінь... 9. Дерево міцне корінням, а людина... 10. Сталь гартується в огні, а людина... 11. Щастя розум відбирає, а нещастя... 12. Літо дає коріння, а осінь... 13. Перемагай труднощі розумом, а небезпеку... 14. Сонце зігріває повітря, а товариш... 15. Перевіряй золото вогнем, а друзів... 16. Праця чоловіка годує, а лінь...

Зі збірників народної творчості випишіть 4 прислів'я, що ілюструють пунктограму «Тире в неповному реченні».

2. Запропонуйте мовний контекст для довільно обраної ситуації – діалогу, використайте неповні ситуативні речення. Передайте діалогічне мовлення на письмі. Прокоментуйте пунктограми.
3. Запишіть по 2 еліптичні конструкції – власні асоціації зі словами *зима, Різдво*. Прокоментуйте пунктограми.

ТЕМА 4. Розділові знаки при звертаннях, вставних і вставлених компонентах

Теоретична частина:

1. Вставні одиниці: ознаки, семантичні групи, пунктуаційне оформлення.
2. Принципи розмежування категорії вставності і вставленості. Пунктуаційне оформлення вставлених компонентів.
3. Розділові знаки при звертанні.

Практична частина:

І рівень

1. *Прочитайте пропонувані речення, знайдіть компоненти, синтаксично не пов'язані з іншими членами речень. Вкажіть ознаки, які об'єднують вставні і вставлені одиниці. Зверніть увагу на ті ознаки, якими вставні компоненти відрізняються від вставлених. Прокоментуйте пунктуацію.*
 1. Як казав мудрий Платон, мистецтво – це тінь на тлі вічності (про тло вічності додаю від себе) від реального, скороминущого й нікчемного людського життя (М. Моклиця).
 2. Власне, все світове мистецтво (даруйте, візьму на себе сміливість маленької маніфестації) з деякої пори – це мистецтво хитромудрого маскування авторів. (М. Моклиця).
 3. Вона, бачте, добре знала її дідуся, відомого в області скрипаля з поліської глибинки, а в шкільній характеристиці прочитала, що всі десять років дівчина була учасницею художньої самодіяльності, грала на сопілці, на кларнеті, на скрипці та навіть (подумати тільки!) на банджо (Н. Гуменюк).
 4. Некерований законами священний характер країни так зміцнює владу, що сповнені забобонної шаноби мешканці ні свободи не прагнуть, ні неволі (вона дана, на їхню думку, Богом і царем) не відчують і не уникають (І. Корсак).
2. *Перепишіть речення. Поставте розділові знаки. Знайдіть вставні компоненти, з'ясуйте семантику цих одиниць. Прокоментуйте пунктограми.*
 1. А може на поетових грудях перепочити доля

прилягла (В. Простопчук). 2. Уявляєте світ раптом втрачає всі кольори переходить у режим чорно-білого зображення? (М. Моклиця). 3. Мабуть чистий білий колір буває тільки у мріях (М. Моклиця). 4. Погодьтеся в людському світі все ж має бути по-людськи (М. Моклиця). 5. Але перебування в тюменському будзагоні було не зовсім безпросвітним. По-перше мені снились яскраві піднесені сни по-друге не могла намілуватися тамтешніми краєвидами (М. Моклиця). 6. Комплекс це те що рухає людину вперед. Воно звісно на смак не дуже приємне... Але ж істина також погодьтеся частіше гірчить у роті (М. Моклиця). 7. Не можу виставити остаточну оцінку митцеві думаю собі за одними репродукціями. Можливо в оригіналі ці картини виглядають зовсім інакше (М. Моклиця). 8. Ця краса за ворітьми села є звичайно завжди незвичайна (Й. Струцюк). 9. Може річка й таємниці ще приховує від когось? (Й. Струцюк). 10. У самотності багато відтінків. Бувало вона зненацька підкрадалася до Анабель посеред гамірного велелюддя у веселій компанії колег або знайомих... (Н. Гуменюк). 11. Напевне так і не зумію загадку дива розгадати (В. Вербич). 12. Кажуть з неба вже три України посилають літа нам зозулями (В. Вербич). 13. Не дайся річко пручайся річко!.. Повір і мене випрямляли не раз здавалося просвіт у вікнах погас (Н. Горик). 14. Кажуть люди нині відчужили. Кажуть навіть люблять упівсили... (Н. Горик).

3. *Перепишіть речення. Поставте розділові знаки. Знайдіть вставні одиниці, вставлені компоненти, звертання. Прокоментуйте пунктуацію.* 1. Я бачте у неточних римах на поприще слизьке заліз. (Й. Струцюк). 2. Чи ти пригадуєш старий майдане Львова як тут стояв Іван Підкова? (В. Штинько). 3. Проплив перон. Він неживий. Він звісно не застогне. Може ще повернеться назад? (В. Штинько). 4. Душа моя стояла на колінах перед нетлінним образом твоїм моя остання і гірка любове. (В. Штинько). 5. Здавалося із королівства Любові я несподівано потрапила до царства Страждань (Н. Гуменюк). 6. А яблуня стара весна їй

поробила взяла та й розцвіла і яблук народила. (Н. Гуменюк). 7. І хтось же має хтось же мусить Боже мій нести свій хрест і на хресті вмирати (Н. Гуменюк). 8. Тоді може далека сестро по розуму ви хоча б zvolите повідомити скромному землянину як вас величати? Також не знаєте? Отакої! Що ж мені з вами робити пані інопланетянку? (Н. Гуменюк). 9. Чи може і справді на нашій земній кульці співіснують паралельні світи? (Н. Гуменюк). 10. Кажуть відважний був і силу мав неабияку а ще добре підвішеного язика... (І. Корсак). 11. Благослови любове ніччю хоча б цю зустріч наших тіней (В. Вербич). 12. Дозволу напевне привиди чекають по іще не вбитих запалити свічі (В. Вербич). 13. Тихше люди. Говоріть пошепки. Нехай ангели відпочинуть від щоденних турбот (К. Корецька). 14. Життя проте тривало. Настя Патичиха сварилася з невісткою. Федот старався їх примирити (В. Лис). 15. У голові трохи захмеленій ніколи не був пияком як міг боронився од того зілля хоч чарку-другу міг перехилити шуміло али не від випитого (В. Лис). 16. Правічне озеро в долоні твого часу краплинка я загублена мала (Й. Струцюк). 17. Здавалось світ скупчився біля мене і затіяв якусь підлу гру без правил (М. Моклиця). 18. Як відомо завдяки психоаналітикам тяжіння до життя і до смерті енергії рівновеликі (М. Моклиця). 19. Прокладені нами маршрути скажімо від Лаври спуститись до Дніпра попутно позазирати у загратовані отвори-виходи з підземних печер а тоді берегом до Видубицького монастиря то стежки у просторі й часі подорожі в минуле (М. Моклиця).

II рівень

1. Повторивши матеріал із відповідної теми першого змістового модуля, поставте пропоновані іменники у кличному відмінку як спеціалізованій формі вираження звертань: *сестра, мрія, матуся, українець, край, Київ, учитель, хлопець, Владислав Петрович, Юрій Михайлович, Вікторія Андріївна, Марія Іванівна*. Уведіть ці форми в речення, власним фактажем проілюструйте основні теоретичні положення теми «Розділові знаки при звертаннях».

2. З'ясуйте, як розпізнати вставні слова та омонімічні з ними члени речення. У 12 реченнях, зміст яких відображатиме українські звичаї і традиції, запропонуйте розрізнення таких одиниць: *правда, на щастя, може, кажуть, видно, здається*. Прокоментуйте пунктограми.
3. Продовжте слова Л. Костенко «*Вечірнє сонце, дякую за день!*», пригадавши одну з відповідних життєвих ситуацій. Використайте в тексті прості речення, ускладнені вставленими компонентами. Підкресліть ці компоненти, поясніть пунктуацію.

ТЕМА 5. Розділові знаки в реченні з однорідними членами

Теоретична частина:

1. Однорідні члени речення: диференційні ознаки, засоби вираження однорідності.
2. Розмежування та пунктуаційне оформлення однорідних і неоднорідних означень.
3. Кома між однорідними членами речення.
4. Тире між однорідними членами речення.
5. Розділові знаки при узагальнювальних словах.

Практична частина:

I рівень

1. *Перепишіть речення. Поставте розділові знаки. Знайдіть означення, прокоментуйте їх з огляду на однорідність / неоднорідність, вкажіть критерії розрізнення.* 1. Кожне слово мені боліло лебеділо малям безгрішним довірливим першим віршем прилітало і жалібно квилило (В. Штинько). 2. У Брюховичах ранок крізь зелене соснове сито проціджує золоті сонячні цівки (В. Штинько). 3. Холодний дощ. Його ніхто не любить старого сивого самотнього дощу (В. Штинько). 4. Старе

горіхове дерево з розкішною кроною хитається мов билина (М. Моклиця). 5. Анабель повільно випростала своє згорнуте калачиком затерпле тіло (Н. Гуменюк). 6. Після набридлої березневої мжички сонце нарешті розщедрилося на жменьку не гарячих зате яскравих променів (Н. Гуменюк). 7. Листопадом жовтим і рудим шерхотять ілюзії погаслі (Н. Горик). 8. Підігнилий березовий хрест вмерз у землю (Й. Струцюк). 9. Хто це у засмальцованій куфайці в старезних кирзових чоботях багнуку місить до села? (В. Слапчук). 10. Пахучий оповитий тишею туман озвучується струнами проміння (В. Вербич).

2. *Поставте розділові знаки в реченнях з однорідними членами, з'ясуйте синтаксичну функцію однорідних членів та засоби їх зв'язку. Прокоментуйте пунктуацію.*
1. Так нелегко змивати із душ рабський дух і облуду і тлінь (В. Штинько).
 2. Сплутались промені втомлено й сонно у павутинні гардин (В. Штинько).
 3. За кілька місяців столичного життя ми перетворились на завзятих театралів балетоманів меломанів прихильників живопису шанувальників архітектури (М. Моклиця).
 4. Людина гине не від води а від власного страху перед нею (М. Моклиця).
 5. ...нема в мене жодного морального права не лише на святкову сукню а й на безкоштовну цукерку (М. Моклиця).
 6. Діброва скинула лист залишила турботи метушливого літа і мандрує углиб землі. Зовні лишаються голі руки і довгі пальці спрямовані в небо. (М. Моклиця).
 7. Я щось говорити мушу кадика лише ковтаю (Й. Струцюк).
 8. Все правильно... Навіщо ясени? Нехай ростуть і плодоносять сливи. А ясени лежать біля стіни і ще силкуються піднятися з кропиви (Н. Гуменюк).
 9. Все припасовано. І все перетасовано волосся вітер осінь і зима (Н. Гуменюк).
 10. Чи то пес у небо плаче чи сигнали подає чи то просто кличе друга у галактиках навкруг. Чорна буда. Біла туга. Й на ошийнику – ланцюг... (Н. Гуменюк).
 11. Античний сум. Антена як сурма. І образі і образи й образи антична затушовує пільма (Н. Гуменюк).
 12. Хтось-щось когось-чогось іще чекає платні обману забуття

снігів... (В. Вербич). 13. Не стеблом віщим голосом краю на землі мого роду росте колосок (В. Гей). 14. Немов сузір'я в небі мого роду іскриться гроно гордих слів Земля і Сонце Серце і Природа Любов і Мати Руки й Хліб (В. Гей). 15. Замріяні троянди і півонії уранці повні зоряних медів (В. Гей). 16. Шукала тебе у запорошених порожнинах небесних сфер у крапці дня і безмірі ночі у сяючих ликах святих і у темних пророцтвах. Шукала тебе у лівреях ліванських кедрів у ливарних цехах у листах мудреців у цитатах з Корану і Тори (К. Корецька). 17. Захлинулася вітром осіннім і мовчу (Н. Горик). 18. Чим тепер відкуплюсь від поквалних образ від шпарких холодів від погорди й байдужості? (Н. Горик).

4. *Поставте розділові знаки у пропонованих реченнях. Підкресліть узагальнювальні слова. Вкажіть синтаксичну функцію узагальнювальних слів та однорідних членів.*
1. Ще буде все струмків святковий гомін і перший грім на молоде зело (В. Штинько). 2. Нас вже ніщо не мучить і не гнобить ні рабство затхле ні гримучі зради... (Й. Струцюк). 3. Тут все моє отой нестримний розмах пташиного крила магічний відголосок рими в говірці рідного села. (Й. Струцюк). 4. Скрекотіння сюрчання сичання шурхіт шелест і шерех дзижчання здалека дзвін шамрання шурхання жебоніння дзюрчання плюскіт капіж кум-кум і ку-ку легке зітхання струни всі ці звуки обожнюють тишу і прагнуть в її обійми (М. Моклиця). 5. Новий світ одразу запропонував свої спокуси. Ці спокуси мали різні назвиська іграшки панський одяг небачені овочі-фрукти які танули в роті шоколадні ласощі (В. Лис).

Запишіть пропоновані речення без узагальнювальних слів при однорідних членах. Прокоментуйте зміни в пунктуаційному оформленні конструкцій.

II рівень

1. *Поставте розділові знаки у пропонованих реченнях, визначте однорідні члени. З'ясуйте особливості виділення рядів однорідних членів у реченні. Прокоментуйте пунктограми.* 1. І вона отак колись ішла до джерела несла йому і радість і розпуку серцем доторкалась глибини (В. Штинько). 2. Світ тремтів вібрував у відповідь на кожен випадковий дотик і погляд (М. Моклиця). 3. Час визначався брязканням монет у долонях жебраків погрозами автомобільних сигналів танцями дощів під мелодію заїжджих скрипаля флейтиста чи баяніста (В. Вербич).
Кожне речення ускладніть власним рядом однорідних членів.

2. Підготуйте презентацію на тему «Розділові знаки при узагальнювальних словах у реченні з однорідними членами», використовуючи власні приклади таких конструкцій, зафіксовані у творах одного з улюблених письменників.

ТЕМА 6. Розділові знаки при відокремлених членах речення

Теоретична частина:

1. Причини та умови відокремлення другорядних членів речення.
2. Розділові знаки при відокремлених означеннях.
3. Розділові знаки при відокремлених прикладках.
4. Розділові знаки при відокремлених обставинах.
5. Розділові знаки при відокремлених додатках.
6. Відокремлення та пунктуаційне виділення уточнювальних членів речення.

Практична частина:

I рівень

- 1. Перепишіть речення. Підкресліть відокремлені члени, визначте їхню синтаксичну функцію. Прокоментуйте розділові знаки.*
 - 1. Спекотна пора. І сонце в блакитній обрамі зіперлося, стомлене, ближній горі на плече (Н. Горик).*
 - 2. Дві дочки – Уляна й Маруся – вже були заміжні. А от хлопці – Панас і Тарас – ще тільки шукали собі пари (В. Лис).*
 - 3. Коло кожного поля спиняв коня, стрибав на землю й, перехрестившись, ставав на коліна (В. Лис).*
 - 4. Іван Бройчик постояв трохи надворі й рушив у вечірню мандрівку вулицею з однією метою, з одним бажанням – не зустріти Федоську (В. Лис).*
 - 5. Відтоді й не думала Любка-однолюбка ні про кого, крім нього (Н. Гуменюк).*
 - 6. Останнім часом він дедалі більше нудьгував у цьому безрозмірному кабінеті, заставленому імпортними офісними меблями й обвішаному грамотами та дипломами (Н. Гуменюк).*
 - 7. А ти, розчинившись у натовпі, уподібнившись до інших облич, очей, думок, бездумності, одягу, оголеності, продовжуєш обряд ще одного топтальника рясту (В. Вербич).*
 - 8. Патріот гурту, я скріпила серце і погодилась на марудну працю. (М. Моклиця).*
 - 9. Стихає стиха ніж, стихію увібравши в лезо. Облизує масні вуста, стихійно перерізвавши рівчак і половину неба (К. Корецька).*
 - 10. Вчарований колосся мирним дзвоном, мовчить вогнем начинений метал (В. Гей).*
- 2. Перепишіть речення. Поставте розділові знаки. Знайдіть відокремлені означення та прикладки; вкажіть, поширеними чи непоширеними вони є. Прокоментуйте пунктограми.*
 - 1. Згасли листки кленові кинуті в жар осінній. Згасли листки любовні кинуті у зневіру. Згасло за гаєм сонце кинуте у самотність. Слово в душі згасло кинуте у печаль (В. Простопчук).*
 - 2. Знайшла поглядом кілька клаптиків блакитного неба далекого і недосяжного (М. Моклиця).*
 - 3. Сонце тепер єдина наша втіха продовжувало гріти землю по-літньому щедро (М. Моклиця).*
 - 4. Ми вдихнули*

повні груди чистого духмяного повітря і довго не могли його видихнути застані зненацька неймовірною красою (М. Моклиця).

5. Ногами тосканійськими колонами спогорда упиравсь у славу і позіхав у кулака під кленами я Колізей високий витвір Флавіїв (Й. Струцюк).

6. Я десь у піжмурки ще грався наївний трохи і малий на вал волинський забирався і залюбки любив Волинь (Й. Струцюк).

7. Хтось дав знати Федорові Устинчиному нареченому про непроханих гостей їхню дивну поведінку та залицання до сільських дівчат (Н. Гуменюк).

8. ...Приміряє верба молода місяця жовтий берет. Що їй вербі до мигтіння сторіч обабіч старого човна? (Н. Гуменюк).

9. Ти садиш сад. Ти знову садиш сад... Ідуть сніги лукаві і підступні на твій ще не розвятий виноград (Н. Гуменюк).

10. Тоді почувалася блідо-бузковою айстрою сумною та прохолодною висмикнутою з клумби та загорнутою у звуконепроникну плівку. Щемке безсоння біля неприм'ятої подушки покладеної на ліжку поруч просто так зазвичай забарвлювалося в колір нічної печалі... (Н. Гуменюк).

11. Сумний дощ брат мій хоче розшифрувати антрацит ночі (В. Вербич).

12. Вцвяховані у небеса антени вслухаються у завтра (В. Вербич).

13. І тиша як мелодія любові на мить дарована мені й тобі (В. Вербич).

14. До роботи став у добрім часі січень син суворої зими (В. Гей).

15. У мові голос діброви зігрітої цвітом і до неба піднесена пісня співця (В. Гей).

16. Смутки, болі, радощі, надії... Кожне серце скупане у них прагне слів тісніших за обійми і скарбів значніших від земних... (Н. Горик).

17. І ти сліпець з вологими очима побачиш знову небо голубе. Уперта до життя людська піщина почнеш потроху гоїти себе (Н. Горик).

18. Дівчинка усмішку перекладала з кутика вуст у зіницю... Дівчинка в пісню вдягала підперезану лозами річку (К. Корецька).

19. В Раківській академії Малопольщі твоєму першому навчальному закладові тобі дали першопочатки духовного світобачення... (І. Корсак).

20. Ми стелили ніч собі під ноги мережану вітром зірками і мовчанням (В. Гей).

3. *Перепишіть речення. Поставте розділові знаки. Знайдіть відокремлені обставин, вкажіть засоби їх вираження. Прокоментуйте пунктограми.*
1. Всміхаюсь винувато протерши вікнам заспані шибки (В. Штинько).
 2. Десь тут на цьому лузі слались сліди дитинства (В. Штинько).
 3. Я ще трохи постояла і знов відчуваючи мішок як смертельний тягар попленталась додому (М. Моклиця).
 4. Два ірраціональні образи зіштовхнувшись утворили щось цілком земне і досить щільне (М. Моклиця).
 5. І все ж незважаючи на повну безперспективність цієї справи я ошивалась на сцені все своє шкільне життя маскуючи таємну любов до акторства під громадську роботу (М. Моклиця).
 6. Може там за урвищем немає нічого особливого (М. Моклиця).
 7. Любов беручи за основу навчився тости піднімати за рідну землю рідну мову давно забувши рідну матір (Й. Струцюк).
 8. Осідлавши коника-стрибунця і виляскуючи над головою петровим батогом він гасає лугом... (Й. Струцюк).
 9. На одному з семи горбів на високому Капітолії пащу вивернуту до зубів оголює нам історія. (Й. Струцюк).
 10. Отямившись стрімголов кинулася з аудиторії до телефона-автомата біля вхідних дверей інституту (Н. Гуменюк).
 11. Сидів у новенькому світлому костюмі відкинувшись на високу спинку такого самого новенького шкіряного крісла кольору кави з молоком (Н. Гуменюк).
 12. Зустрівши вечір вже дякую Богові за ніч відвічну (В. Вербич).
 13. Листки упавши шлях озолотили (В. Вербич).
 14. Як промовляє жахлива порожнеча? Послухай себе ударивши в бубон і заплющивши очі (В. Вербич).
 15. Тут на околиці Торчина сузір'я маргариток у траві оповідає небу про душі убієнних і спочилих у спокої (В. Вербич).
 16. І вони шукатимуть одне одного вдивляючись у мільйони незнайомих облич (К. Корецька).
 17. Пірнувши що моці глибше та схопившись рукою за якийсь напівзогнилий корінь він завмер заціпенів із затиснутою очеретиною у роті (І. Корсак).
 18. На старому місці ще довго палали багаття малюючи іскрами жовті розчерки в нічному похмурому небі... (І. Корсак).
 19. Частина вояк коронних ще переправлялася голосно хлюпаючи через річку Стрипу (І. Корсак).

20. Я живу у небі осяйному світ зелений люблячи згори (Н. Горик).

II рівень

1. Опрацюйте теоретичний матеріал про розділові знаки при відокремлених членах речення. Підготуйте фактаж (конкретні власні приклади відповідних конструкцій) для дискусії на тему «Основна причина відокремлення членів речення – їхня актуальність». Доведіть або спростуйте цю тезу.
2. Шістьма простими реченнями, ускладненими відокремленими уточнювальними членами, опишіть реальну чи уявну життєву ситуацію. Використайте подані сполуки в ролі уточнювальних членів: *до сходу сонця, після дощу, на узліссі, з юнацькою енергією*. Прокоментуйте розділові знаки.

ТЕМА 7. Розділові знаки в елементарному складному реченні зі сполучниковим зв'язком між частинами

Теоретична частина:

1. Складне речення у граматичній системі мови.
2. Розділові знаки у складносурядному реченні.
3. Розділові знаки у складнопідрядному реченні.

Практична частина:

I рівень

1. Прочитайте пропоновані складні речення, зверніть увагу на пунктограми. Поясніть функційне навантаження сполучника *і* (*й*) та вживання розділових знаків при ньому. 1. І лише холонуть останні розхристано-ранні сліди, і небо в безсоннім світанні

навколішки просить води (В. Простопчук). 2. Варто навчитися не плутати вигадане й пережите, і ти володієш достеменним знанням про людину і світ (М. Моклиця). 3. Засипало щедрим снігом всі кущі і дерева, і маленьке калинове гроно, непомітне в осінньому безладі, засвітилось яскравою цяткою на чорно-білому тлі, таке гарне і самотнє (М. Моклиця). 4. Йшла татарва – і загорались віхті, і чорний дим котив під небеса (Й. Струцюк). 5. Уперсь раменами мій світ у хмару молоду і сиву, і стала сива ще сивіша, бровою блискавку звела і покотила найріднішу краплину по щоці села (Й. Струцюк). 6. Тільки чому ж став двір такий сумний і навіть хата вікна опустила? (Н. Гуменюк). 7. Сьогодні нас рятує шал і ніч. Ще мить – і заспівають стріли яничарів (В. Вербич). 8. Качиний виводок по бруку перевальцем пройде й пірне у хвилі теплих трав, і тишею спекотною між пальців тече сунично-ягідна пора (В. Гей). 9. Пахнуть росяним літом і квітом на моєму столі колоски, і лягає від них тепле світло на папір, на слова і думки (В. Гей). 10. Тут втому відшепче трава прибережна і сили відновить вода з джерела (Н. Горик).

2. *Перепишіть пропоновані складносурядні речення. Поставте розділові знаки. Визначте, якими сполучниками сурядності поєднані предикативні частини речень. Прокоментуйте пунктограми.*
1. Уже розвіяв вітер попелище та я чекання й досі не втамую (В. Штинько).
 2. Та ще й мені чомусь болять слова і цей нестерпний біль за серце тисне (В. Штинько).
 3. Рано чи пізно машкара впаде і тоді виважуватимуться чесноти (М. Моклиця).
 4. Помалу круговорот речей зменшив свою шкідливу для очей швидкість але відчуття хисткості устрою і відсутності меж не зникло (М. Моклиця).
 5. Чи то на землю зараз грім впаде чи може сам він стане ураганом? (Н. Гуменюк).
 6. Ще тільки мить і небо заgrimить (Н. Гуменюк).
 7. І тієї самої миті двері несподівано розчахнулися й на порозі стала господиня (Н. Гуменюк).
 8. Іще світання усміхається в зіницях а ніч уже у присмерку смerek (В. Вербич).
 9. Стіну китайську із космосу побачив сприйнявши

знаком діянь людських одначе по людству ворон кряче (В. Вербич). 10. І трави неторкані дивляться прямо у вічі і дихають тепло озимі у синіх снігах (В. Гей). 11. Та де узявся сивий град і почорнів зелений сад (О. Богачук). 12. Мені і дереву співали птиці і небо посилало звіддаля то хвилі голубі то блискавиці (Н. Горик). 13. На його плечі навалилася величезна брила й Панас захитався. Ось-ось він упаде або на його бідолашну голову обвалиться стеля (В. Лис). 14. Потім вона верталася і вранішнє сонце здавалося несло на своїх променях-руках (В. Лис).

3. *Серед пропонованих складних речень знайдіть складнопідрядні конструкції, назвіть їх диференційні ознаки. Вкажіть засоби зв'язку предикативних частин складнопідрядних речень. Поясніть розділові знаки.*
1. Зелений коник грає на сурмі, а небо в сині дзвоники стікає (Н. Гуменюк).
 2. А хіба пташка завжди тільки в небі літає? Часом вона й на землю опускається, щоб крила перепочили (Н. Гуменюк).
 3. А ластівоньці час вирушати аж за море синє, бо вже ходять посланці осінні й рукавиці носять про запас (Н. Гуменюк).
 4. За вікном протяжно завивав осінній вітер, десь на узліссі озивалася сова (Н. Гуменюк).
 5. Цей дощ... Свинцевими нитками вперто зшиває докупи твоє і моє безсоння у величезну сіру плахту самотності, якою кожен із нас намагається відгородитися від себе (В. Штинько).
 6. По селах наших у чужій неволі, щоб не ридав між бань святих подзвін, колись ми зводили у Дикім полі не просто вежі, а сторожові (Й. Струцюк).
 7. Опівночі вітер стулив повіки на хвильку, а білий чаклун мороз скував обручами озеро (В. Гей).
 8. Потім цар найславетніший думав: наймогутніші мудрість і сила – в красі (В. Вербич).
 9. Магнітофонні стрічки в кронах лип вишіптують весні таїни вітру, що хмари в піднебессі розстелив, сховавши сонця золоту клепсидру (В. Вербич).
 10. Відколи Іван повернувся з війни, Мокрина старалася не ходити мимо їхньої оселі (В. Лис).
 11. Не тямлячись од хвилювання, од передчуття чогось невимовно щасливого, дивного, що мало статися цього неповторного

весняного ранку, він підвівся з ліжка (В. Лис). 12. Над їхніми головами шумів ліс, десь у вітті ледь чутно щебетали пташки (В. Лис).

4. Установіть відповідність між складнопідрядним реченням і його схемою. Вкажіть, які схеми є зайвими. Обґрунтуйте свій вибір.

<p>1. Музика назавжди лишилася таємничим мистецтвом, яке чарує і трохи лякає своєю незбагненністю (М. Моклиця).</p> <p>2. Хто ж рідного одрікся слова, той готує нам новий Чорнобиль (Й. Струцюк).</p> <p>3. На піщаній лісовій дорозі, що в'юнилася між височенними столітніми соснами, пришпорили коней (Н. Гуменюк).</p> <p>4. Душа ніби затерпла, надійно відгородилася від світу звуконепроникною стіною, щоб ніхто не бачив та не чув, і тихо скімлила (Н. Гуменюк).</p> <p>5. Підпливаєш до берега, а вийти не можеш, бо хвилі човна назад забрати хочуть (Н. Гуменюк).</p> <p>6. Раптом він почув притишені голоси, тихий дівочий сміх, що розсипався легенькими дзвіночками-горошинками (В. Лис).</p>	<p>[Хто...], (той...).</p> <p>[, (що...),].</p> <p>(Хто...), [той...].</p> <p>[], (що...).</p> <p>[, щоб (),]</p> <p>[], (яке...).</p> <p>[], що ().</p> <p>[], щоб ().</p> <p>[], бо ().</p>
--	---

II рівень

1. Утворіть елементарні складні речення за пропонованою схемою [... Україна], і, однак, або, щоб, що, мов ().

Прокоментуйте розділові знаки.

2. *Прочитайте текст. Доповніть кожне речення предикативною частиною, утворивши складнопідрядні конструкції. Доповніть матеріал чотирма власними складносурядними реченнями. Запропонуйте заголовок. Подайте графічні схеми утворених складних конструкцій.* Добігав кінця перший календарний місяць зими. Піщаний путівець між хутором і селом, уже більше схожий на стежку, ніж на польову дорогу, продовжував усмоктувати в себе холодні грудневі дощі. Подекуди на суглинкових ґрунтах утворилися зеленувато-жовті калабані. Вітер, притомившись, із розгону падав на них, зморщував застоялу поверхню у дрібні брижі й закидав її рудим листям, підхопленим у лісі. (Н. Гуменюк).
3. *Шістьма складними реченнями зі сполучниковим зв'язком між частинами опишіть улюблену пору року. За основу власного тексту візьміть поетичні рядки М. Моклиці. Кожен рядок (потенційну частину складного речення) доповніть ще однією предикативною частиною. Вкажіть засоби зв'язку частин утворених складних речень. Прокоментуйте пунктограми.*

Пори року: декаданс / ренесанс

Зима

Сніг і сльота

Слизота

Холодом наскрізь

Сніг і хурделиця

Вогонь у печі

Затишок дому

Весна

Купи зимового сміття

На звалищі

Груша цвіте

Воскреслі води
Птах зам вікном
У кожній щілині – травинка

Літо

Душно
Пилюга в усі боки
Мухи балюють

Спека в холодку
Звади ягоди
Фруктово-ягідний сад

Осінь

Мертве поле
Мертвіючий ліс
Ні сонця ні дня

Парад кольорів
Гарбузова господа
Тонкий аромат проминання

ТЕМА 8. Розділові знаки у складному реченні з безсполучниковим зв'язком між частинами

Теоретична частина:

1. Складні безсполучникові речення: ознаки, структурно-семантичні типи.
2. Кома, крапка з комою у складному безсполучниковому реченні.
3. Двокрапка у складному безсполучниковому реченні.
4. Тире у складному безсполучниковому реченні.

Практична частина:

І рівень

1. *Прочитайте речення, охарактеризуйте їх за структурою. Визначте речення з однотипними і різнотипними частинами. Зверніть увагу на пунктуацію. Прокоментуйте розділові знаки.*
 1. По барабанних перетинках б'ють барабани світу, тривожно гуде новинами діапазонний тамтам (В. Простопчук).
 2. Знаю: дощ веде тебе у спомин (В. Штинько).
 3. Відніми сни – життя зміліє на очах (М. Моклиця).
 4. Було прикро дивитися на ті безтямно зірвані лілії: красуні не витримували поза своїм водним царством і кількох хвилин, одразу марніли, закривали пелюстки і вертались назад у бутон (М. Моклиця).
 5. Над Стоходом уже Полісся. Спочивають спрацьовані кросна розбазарює лірику місяць ситим совам і сивим соснам. Шелестить осока глибока поміж вусами у сомів шелестить листопад у кроках (Й. Струцюк).
 6. Та й не хотіла теревенити з балакучим сусідом. Над'їде зненацька Петро – біда буде (Н. Гуменюк).
 7. Вадим не заперечував, але залишався при своїй думці: його вже не вилікує ніщо й ніколи (Н. Гуменюк).
 8. Небо для всіх відчинене, зачинені наглухо ми (Н. Гуменюк).
2. *Прочитайте пропоновані складні речення, проаналізуйте смислові відношення між предикативними частинами. Поставте розділові знаки. Прокоментуйте пунктограми.*
 1. Птах сховався буде хуртовина (В. Простопчук).
 2. І лиш оце вдалося зрозуміти любов одна бува (В. Штинько).
 3. Журиться гірко горіх біля хати промінь останній гасне на склі (В. Штинько).
 4. Подивилася вбік понад дорогою тягнувся розкішний чорничник сизими очима дивилися з-під листя ягоди (М. Моклиця).
 5. Була певна хтось ледь відкрив переді мною завісу нагородив за відчайдушні зусилля (М. Моклиця).
 6. Високе гірське пасмо навпроти освітлене західним сонцем небо утворило для ламаного контуру вершин багряне тло зворохоблене синіми блакитними і бірюзовими хмарами (М. Моклиця).
 7. Київ! Завдяки тобі жоден з фантастичних міфів про минуле не здавався вигадкою і казкою ти пестив кожну легенду всім переказам давав притулок заземлював мрію романтизував відверту прозу (М. Моклиця).
 8. Я думаю

тепер процес пізнання це мандри углиб свого власного нутра а не вештання по світу між людей та книг (М. Моклиця). 9. З'являвся ритм зникало вільне дихання (М. Моклиця). 10. Не треба сьогодні мені утіх у правду брехня вдиктована (Й. Струцюк). 11. Вмерло нас в снігах чимало Україна ж не умерла (Й. Струцюк). 12. Я дуже хотів би увічнити сльозу щастя. Уявіть собі прозора і весела сльоза на постаменті тонкої вії якраз навпроти чорного фону здивованої зіниці (Й. Струцюк). 13. Синю тишу цвіркун лоскоче синя тиша цвірчить в мені (Й. Струцюк). 14. Тільки-но заплющиш очі вітром я попід вікном обізвуся серед ночі (Й. Струцюк). 15. Кілька хвилин стояла тиша місцеві вечорничники та непрохані гості роздивлялися одні одних (Н. Гуменюк). 16. Снігопад припинився анемічне місячне проміння заломлювалося на іскристій поверхні поля створюючи ефект білої ночі (Н. Гуменюк). 17. Вже гублять віру в людяність пташки уже давно зневірились в нас ріки (Н. Гуменюк). 18. Не садіть берези точачи весною її кров уб'ють. Не садіть ялини зимою для новорічної втіхи виконає вирок сокира... От і заростає самосівом-терням Україна під назвою «Чорнобильська зона» (В. Вербич). 19. Ранок жаданим постукає гостем вийдеш до нього помовчати просто (В. Гей). 20. Цвіте багонник в лісі на пониззі несе нам сивий дух тисячоліть поміж померлих сосен та боліт цвіте зело безсмертя на Поліссі (В. Гей). 21. Ідуть літа все швидшою ходою спливають весни в спогади і сни. Летіли юні мрії висотою тепер думки шукають глибини (В. Гей). 22. Вже в полі знов на щастя сходить жито в садах згасають райдуги бджолині. Не встигло літо квітів долюбити зміцнити юні крила журавлині на тлі блакиті тепло засвітились городів акварелі золотисті (В. Гей). 23. Струна зорі напнулася над садом розводить вечір свій ультрамарин кладе мазки чарівні на свічадо галявини у розсипах іскрин (В. Гей). 24. Яблуня обліплена плодами аж гілля упало на штахет (О. Богачук).

II рівень

1. Із творів Євгена Сверстюка випишіть 10 різнотипних елементарних складних сполучникових речень. Перебудуйте ці конструкції в безсполучникові. Прокоментуйте смислові відношення між частинами утворених складних речень; подайте графічні схеми. Обґрунтуйте розділові знаки.
2. *Запропонуйте по два власні речення до кожної з поданих моделей. Прокоментуйте пунктограми.*
[], [] одночасність або послідовність подій;
[]; [] частини складного безсполучникового речення мають свої розділові знаки або віддалені за змістом;
[] : [причина];
[] : [пояснення];
[] – [наслідок];
[] – [] протиставлення.

ТЕМА 9. Багатокомпонентні складні речення: класифікація, пунктограми

Теоретична частина:

1. Багатокомпонентні складносурядні речення: засоби зв'язку предикативних частин, пунктограми.
2. Багатокомпонентні складнопідрядні речення: різновиди, пунктограми.
3. Багатокомпонентні безсполучникові речення: структурно-семантичні типи, пунктограми.
4. Розділові знаки при збігові сполучників у багатокомпонентному складному реченні
5. Багатокомпонентні складні речення з різними видами зв'язку.

Практична частина:

I рівень

1. Прочитайте пропоновані складні речення, проаналізуйте смислові відношення між предикативними частинами, вкажіть засоби зв'язку предикативних частин. Визначте типи речень із кількома підрядними, подайте схеми цих речень. Поставте розділові знаки. Прокоментуйте пунктограми.
 1. Набрякла дощами осінь посмуговане небо хльостало напиналась вітрами просинь і до обрію липла грузького (В. Простопчук).
 2. Все. Спектакль закінчено. Маестро-бузок втомлено поклав на мокре підвіконня мокру диригентську паличку на самісінькому кінчику якої брунька затисла у зеленому кулачку фіолетову нотку щоб вона дисонансом не прозвучала цієї ночі (В. Штинько).
 3. Знову дощ над містом. Перехожі поспішають в затишок квартир. Чом же ти на них такий несхожий йдеш туди де тихо плине Стир де стоять на вічних чатах верби біля витоків джерельної краси де для нас зеленочубий червень трав пахучих щедро накосив (В. Штинько).
 4. Лілія цей поліський лотос саме та квітка яка найбільше підходить для символізації краси що твориться на межі між вічним і тимчасовим (М. Моклиця).
 5. Пригоди це єдине чого ми шукали і що нам було щедро дароване (М. Моклиця).
 6. Будь-що може стати екзотикою якщо ми його побачимо вперше у житті якщо воно нас здивує (М. Моклиця).
 7. Садовий цвіркун методично скрипить що день закінчився що сонце сідає і що сад заходить у вечір (М. Моклиця).
 8. Я пригадувала холодні білі сніги які простягались взимку на всі боки до краю землі і відчувала що зимі пасує лише білий колір. (М. Моклиця).
 9. Топчуться по ранах чорнобильські дощі перецвіла калина гриби гниють на пні іржависто-солоний на землю пада сніг (Й. Струцюк).
 10. І з блаватного підвіконня плигне в сон моїй втісі заєць і рвонуть посторонки коні і півмісяцем ляже окраєць (Й. Струцюк).
 11. Їй здавалося що вони вдвох з Лукою опинилися в дерев'яній капсулі часу яка тільки на мить зупинилася між лісом і селом між землею і небом між минулим і прийдешнім (Н. Гуменюк).
 12. Кажуть що художники

небагатослівні бо за них зазвичай промовляє пензель (Н. Гуменюк). 13. Зупинившись біля закам'янілого гридня княжого що втомлено зіперся на мохом укритий меч слухаю травневу солов'їну сагу і вбираю у себе сонце що всміхається з діамантів на пелюстках розбитого серця (В. Вербич). 14. Як переконати істориків тих що за шаблі взяли русини не з добра вельми великого що воля людині може бути дорожча безпечного спокою? (І. Корсак). 15. Існує теорія що помах крил метелика який випадково десь там у джунглях на Амазонці зачепив павутинку чи краплю роси може зруйнувати цілий ланцюжок зв'язків і створити нову ситуацію яка через ену кількість нібито випадковостей а насправді послідовних операцій спричинить ураган на тихоокеанському чи атлантичному узбережжі США (В. Лис). 16. Його покірність яка в дивний спосіб поєднувалася з непоказною але затятою гідністю розважливість й уміння швидко приймати рішення коли тривога заглядала у вічі принесли повагу серед товаришів по службі (В. Лис). 17. Враз йому здалося що він чує шурхіт крил і на простягнуту руку сідає маленька пташка (В. Лис).

2. *Установіть типи пропонованих складних синтаксичних конструкцій, з'ясуйте характер семантичних відношень між компонентами речень. Поставте розділові знаки, прокоментуйте пунктограми. Подайте графічні схеми.*
1. Мовчки стрільці склали мушкети до яких вже й пороху не було та куль мовчки так само у колону похмурих бранців вони шикувалися (І. Корсак).
 2. Юрій Немирич з невеликим загonom йшов між Кобижчою і Свидовцем йшов поміж визрілих пшениць і вусатих ячменів що відливали густою насиченою жовтизною і від того тихого світла навіть обличчя видавалося перебирали кольори жнивних полів (І. Корсак).
 3. Досі вони сколесили чимало старою кибиткою циганською мавпочка витанцьовувала випрохувала щось собі на прожиток а Василина вельми багатом на численних галасливих базарах віщувала долю вона не скупилася з поважним виглядом та певністю великою чоловікам з порепаними та зчорнілими від

праці на полі руками дарувала в році прийдешньому вівса та гречок небувалий ужинок дівчині чиї передзаміжні літа збігали обіцяла от-от зустріч з лицарем-красенем а підхмелілий трішки козак з походу наступного мав вернутися цілком здоровим та неушкодженим... (І. Корсак). 4. Березневе сонце з дитячою заповзятістю вправно карабкалося з кожним днем все вище долаючи одну невидиму сходинку за іншою химерно з досвітка виткані узорі ласівців на вікнах вже до обіду розморені ще недавно зовсім несмілими променями на очах спливали а на полях вельми на пагорбках чорніли все більші проталини земля прокидалася земля нагадувала про споконвічний обов'язок людини клопотатися коло неї... (І. Корсак). 5. Парк зіплів свої алеї у єдиний вузол мокрий клен листка наклеїв на плече тобі а бусол металевий у фонтані з сил усіх своїх останніх в небо цілився і плакав на асфальт покритий лаком. 6. Для кожного відміряний свій час але є той хто запитає потім (О. Богачук). 7. Їм доля випала гірка і на Землі життя не мали і рай на небі не чекав (В. Слапчук). 8. Крізь сон віків що в праці відгули я чую подих древнього Полісся де з неоліту трави проросли і в чуб зеніту гордо заплелися де мед у дуплах проситься Бери боровики самі летять у кошик де щедрої липневої пори мантачить вечір блискавиці-коси де оживають в гомоні дерев прадавні звуки ніжні і величні підносять пуцу лева гордий рев і вітер крила лебедів колише (В. Гей). 9. Калина приморожена стоїть летить віджиле листя понад гаєм але в душі кохання біла віть цвіте травнево і не відцвітає бо час в непам'ять зайве лиш гребе бо світ стоїть на праці і любові бо ми самі продовжуєм себе у дереві у квітці в колоскові... (В. Гей). 10. Сонце киди промінчика кволого у калюж перестуджене олово тихо схлипують під ногами ті дощі що не стали снігами і озвучують думки віраж... (В. Штинько). 11. Приляж між трав і подивися вгору і лиш тоді коли впаде в зіниці цвіт калини і голови не стане сил відняти від землі ти зрозумієш небо з журавлями (В. Простопчук). 12. Обійсть ставало все менше село потроху згорталося ховалося під зеленими заростями чагарників та

бур'янів як безлюдний острів ховається під штормовими хвилями океану (Н. Гуменюк).

II рівень

1. Запропонуйте власний матеріал на довільно обрану й зазначену тему, використавши 10 різнотипних багатокомпонентних конструкцій. Вкажіть різновиди речень. Представте графічні схеми. Прокоментуйте пунктограми.
2. Використовуючи пропоноване просте речення як головну частину, утворіть складнопідрядне багатокомпонентне речення з п'ятьма підрядними частинами: *Ловлю слова* (Н. Гуменюк). Назвіть засоби зв'язку предикативних частин утвореної конструкції, вкажіть тип підрядності. Прокоментуйте пунктограми. Подайте графічну схему речення.
3. Запропонуйте 5 прикладів багатокомпонентних складних речень зі збігом сполучників між предикативними частинами. Прокоментуйте розділові знаки при збігові сполучників у багатокомпонентному складному реченні.

Зразок виконання завдання:

Про свій перший успіх Лідочка похвалилася тільки мамі, а коли з'явилась і друга відмінна оцінка, вона не витримала і ввечері показала зошита й татові (В. Лис).

Кома між сполучниками не ставиться, якщо перший із них протиставний.

ТЕМА 10. Оформлення прямої мови та цитат

Теоретична частина:

1. Засоби передачі чужого мовлення.
2. Розділові знаки при прямій мові.
3. Правила оформлення цитат.

Практична частина:

І рівень

1. *Продовжте пропоновані тези.* 1. Залежно від способу й точності відтворення розрізняють такі засоби передачі чужого мовлення ... 2. Пряму мову вирізняють такі структурно-семантичні особливості ... 3. Пряму мову можна замінити непрямою, використовуючи ... 4. Особливим стилістичним прийомом художньої літератури є конструкції ..., специфіка яких полягає ... 5. Дослівно відтворену розмову двох осіб називаємо ... й оформлюємо на письмі в такий спосіб ... 6. Цитату вводимо в текст для ...

Відповіді на теоретичні запитання доповніть відповідним фактичним матеріалом.

2. *Проаналізуйте конструкції з прямою мовою. Прокоментуйте розділові знаки.* 1. А я ж молила: «Серце безборонне...». А я ж просила: «Бережись грози!». Ти засміявсь: «Бувалець не потоне у крапельці жіночої сльози» (Н. Гуменюк). 2. «Слово-неславо, не наздоганяй мене», – просить художник (В. Вербич). 3. Переконуєш: «Історія – некрополь». «Не для нас, – кажу. – Ми бранці безімення у братській могилі віків» (В. Вербич). 4. «Моя душа – птах, який живе в мені, – подумала якось Ліда. – Він має гніздо, а може, й виведе там пташенят. Тоді я годуватиму їх словами, віршиками й задачками. Я не покажу те гніздо нікому» (В. Лис). 5. Та хтось спохопився і мовив між тим: «Усі на цім світі під небом святим...» (Н. Горик). 6. «Добридень, світлице-колиско!» – до гаю березень мовить (В. Гей).

3. *Визначте структурно-семантичні типи наведених речень. Замініть подані конструкції на пряму мову так, щоб вона стояла в постпозиції та препозиції щодо слів автора. Прокоментуйте пунктуацію.*
1. Він знає: віра й істинність ідей були і є рівновеликі (В. Вербич).
 2. Підсудні вже сиділи на своїй лаві оддалік і жестами підтверджували, що звинувачення не безпідставні (М. Моклиця).
 3. Знай, що двічі річ одну не гублять, але й не знаходять її двічі (Й. Струцюк).
 4. Пам'ятаймо: для свого народу в нас чимало є справ на землі. (Й. Струцюк).
 5. Повірили, що спалені мости – це шлях на волю. І стоїмо на різних берегах одного болю (Н. Гуменюк).
 6. Дивлячись на твоє досконале тіло, думаю, що бути красивим – привілей богів (К. Корецька).
 7. Старшина теж спитав, хто та звідки (В. Лис).
 8. Ти маєш рацію: любов моя сліпа (В. Штинько).

II рівень

1. *Запишіть текст розставляючи розділові, знаки. Визначте типи речень, прокоментуйте пунктуацію. Зверніть увагу на речення з прямою мовою, подайте схеми таких конструкцій.*

Стир відрікся від давнього русла.

Святомиколаївська обитель що височіла на пагорбі понад заплавою розтала в тумані віків. Дід Микола тримаючи за руку внука Микольцю зрікає Церква Святого Духа пішла під землю. Може тому й така вода з криниці біля храму що постав у сімнадцятому сторіччі на місці нового народження монастиря. А ти рабе Божий куштуй не поспішаючи. Вода намолена притишено радить панотець Костянтин який укотре намагається вдихнути життя в келії де в тридцятих-сорокових двадцятого століття була резиденція владики Полікарпа а по війні кімнати-класи місцевої школи. Напевне рабе Божий запитує-стверджує чернець перекриємо дах очеретом вижнемо як візьмуться добрі різдвяні морози на заплаві. Не очікуючи відповіді продовжує Ісусові Христові перед розп'яттям дали кажуть очеретину.

Провалюючись у снігу йдемо вгору. Дихаємо прозорим жидичинським небом...

У снігу архаїка наших слідів. Стара груша біля підніжжя пагорба-погосту. Буде наша годувальниця радіє отець Костянтин розводячи руки. І знову з-за хмари виринає сонце. І на струнах променів тремтить-звучить мелодія нетлінного. Слава тобі Господи осіняє Костянтин хресним знаменням і себе і нас усіх і довкілля. І голуб що сів на рамено дубового хреста зведеного в дев'яносто другому вже минулого століття наче повторює за ним (В. Вербич).

2. Напишіть невеликий текст (8-10 речень) за пропонованим початком, увівши речення з прямою мовою.

Вона була сьогодні королевою...

Прокоментуйте розділові знаки.

3. Підготуйте презентацію на тему «Правила оформлення цитат». Як джерело фактичного матеріалу використайте довільно обрану статтю з наукових видань «Волинь філологічна: текст і контекст», «Лінгвостилістичні студії».

Політика оцінювання

Методами діагностики успішності навчання є перевірка вміння оперувати здобутими знаннями під час виконання певних видів робіт на практичних заняттях. Форми контролю: проведення дискусій, виконання тестових завдань, перевірка аналітичних есе, тренінг, робота в малих групах, виконання вправ, створення проєктів та презентацій, перевірка самостійно виконаних здобувачами освіти завдань.

Студент повинен відвідувати всі практичні заняття та брати активну участь в навчальній діяльності, а також виконувати завдання для самостійної роботи. Максимальний бал здобувач освіти отримує за умови бездоганного виконання завдань, дотримання при цьому правил академічної доброчесності, відвідування практичного заняття. Відсутність на занятті з поважних причин передбачає можливість перескладання теми протягом двох тижнів після виходу на навчання після вимушеної перерви в дні консультацій.

Упродовж періоду вивчення дисципліни всі учасники освітнього процесу дотримуються засад академічної доброчесності, акцентуючи увагу на відповідальному ставленні до використання інформації, повазі до праці всіх членів наукової спільноти, дотриманні правил цитування та оформлення покликань, інших принципів, передбачених Кодексом академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Критерії оцінювання занять поточного контролю

Оцінювання практичних занять:

максимально *2 бали* – здобувач освіти має системні знання з теми, оперує ними під час дискусії або виконання конкретних практичних завдань, дотримується правил академічної доброчесності, без помилок виконує вправи й тестові завдання;

оцінка *1,5 бала* – здобувач освіти має добрі знання з теми, використовує їх під час дискусії, виконує конкретні практичні

завдання із незначними помилками, дотримується правил академічної доброчесності;

оцінка *1 бал* – здобувач освіти має певні знання з теми, частково використовує їх під час дискусії, виконує практичні завдання з помилками, дотримується правил академічної доброчесності;

оцінка *0,5 бала* – здобувач освіти має певні знання з теми, неточно відповідає на запитання викладача, виконує практичні завдання з помилками, частково дотримується правил академічної доброчесності.

Критерії оцінювання робіт модульного контролю

Модульна контрольна робота складається з 3 частин: а) тестові завдання за темами (максимально 10 балів); б) творче завдання (максимально 10 балів); в) завдання, що передбачає розгорнуту відповідь (максимально 10 балів).

Підсумковий контроль

Формою підсумкового семестрового контролю є *іспит*.

Підсумкова оцінка – це сума поточних балів, отриманих під час практичних занять (максимально – 40), та балів за модульні контрольні роботи (максимально – 60). Здобувач освіти може отримати підсумкову оцінку, не складаючи іспит, якщо сума балів поточного контролю та двох модульних контрольних робіт становить 75 і більше.

Форма проведення іспиту: усна відповідь на два відкриті запитання та виконання практичних завдань за темами змістових модулів. Максимальна кількість балів – 60.

Здобувачі освіти не можуть бути допущені до складання іспиту, якщо вони не мають балів за поточне оцінювання.

Короткий термінологічний словник¹

Абзац – відступ у початковому рядку тексту; новий рядок; відносно закінчена і пов'язана єдністю змісту частина тексту від одного відступу до другого.

Відокремлені члени речення – інтонаційно виділені в реченні члени для посилення їхнього змісту або для пояснення, конкретизації пов'язаного з ними слова. Відокремлюються переважно другорядні члени одиничні (або кілька однорідних) та поширені, виражені синтаксичним зворотом. На письмі відокремлені члени речення виділяють комами або тире.

Відокремлення – смислове та інтонаційне виділення в реченні одиничного або поширеного члена, який набуває внаслідок цього більшої синтаксичної самостійності.

Вставлені компоненти (слова, словосполучення, речення) – мовні одиниці, що містять додаткові, побіжні повідомлення, зауваження, перериваючи основне висловлення за допомогою інтонації вставленості.

Вставні компоненти (слова, словосполучення, речення) – мовні одиниці, що виявляють ставлення мовця до висловлюваної ним думки і передають різні модальні значення (можливості, впевненості, вірогідності, сумніву тощо).

Головні члени речення – повнозначні лексичні компоненти речення (підмет і присудок), що становлять його синтаксичний центр.

Двокрапка (:) – розділовий знак у вигляді двох крапок, розташованих одна під одною, що використовується у простому реченні та безсполучниковому складному реченні в пояснювально-роз'яснювальній функції.

¹ Укладено на основі таких видань: *Українська мова: Енциклопедія* / Редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с. *Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови*: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с.

Двоскладне речення – тип простого речення, що складається з підмета і присудка, поєднаних предикативним зв'язком, а також (у поширеному реченні) із синтаксично залежних від них компонентів.

Діалог – така ситуативно-композиційна форма мовлення, коли мовець і слухач перебувають у безпосередньому словесному контакті, а комунікативний процес становить активну мовленнєву взаємодію: висловлення (репліки) одного змінюються висловленнями (репліками) другого, мовець і слухач весь час міняються ролями. Кількість учасників мовленнєвого процесу – два, іноді кілька (полілог).

Додаток – другорядний член речення, що означає предмет (об'єкт), на який спрямована або якого стосується дія, процес, стан чи ознака.

Дужки – парний розділовий знак із двох вертикальних рисок: заокруглених (), прямих [] або фігурних {}, що вживається для виділення слів, словосполук і речень, у яких подано уточнення чи зауваження до попередньої (основної) частини тексту.

Другорядні члени речення – повнозначні компоненти речення, синтаксично залежні від головних членів речення (підмета і присудка) чи головного члена односкладного речення.

Звертання – інтонаційно виділений компонент речення, що називає істоти чи персоніфіковані предмети, яким адресоване мовлення.

Знак оклику (!) – розділовий знак для вираження вигуку, окличної інтонації.

Знак питання (?) – розділовий знак для вираження питання.

Інтонація – сукупність звукових мовних засобів, завдяки яким передається смисловий, емоційно-експресивний і модальний характер висловлення, комунікативне значення та ситуативна зумовленість, стилістичне забарвлення тексту, індивідуальність виражальних прийомів мовця.

Кома (,) – розділовий знак для відокремлення слів, словосполучень і простих речень у складному реченні.

Крапка (.) – розділовий знак, який вказує на кінець речення, ділить текст на речення. В усному мовленні їй відповідає поступове зниження голосу до кінця речення і пауза після його закінчення.

Крапка з комою (;) – розділовий знак, що вживається у складному реченні й рідше в простому реченні для поділу відносно самостійних його частин, означаючи паузу, більшу за кому й меншу за крапку.

Крапки (три крапки) (...) – розділовий знак у вигляді трьох поставлених поряд крапок, яким позначають на письмі незакінчене або перерване висловлення, а також пропуски в тексті.

Ланки (, , ”, « ») – парний видільний розділовий знак. Вказують на незвичність, чужорідність виділених ними елементів.

Невласне пряма мова – введена в авторський текст чужа мова, яка зберігає особливості живої мови персонажа, але без цитування і специфічної пунктуації; своєрідне поєднання непрямой мови з елементами прямої, що зберігає лексико-фразеологічні, синтаксичні, емоційно-оцінні особливості мови того, хто говорить; особливий стилістичний прийом, що дає авторові змогу глибоко розкривати внутрішні почуття героїв.

Неповне речення – конструкція з пропущеними компонентами різної семантико-синтаксичної природи; речення, в якому одна з ланок його будови не вимовляється, однак фіксується свідомістю.

Неповне еліптичне речення – речення, у якому лексично не виражені компоненти, переважно дієслівні присудки, не потребують контекстуальної або ситуативної компенсації, а комунікативну завершеність відповідних синтаксичних конструкцій забезпечує внутрішня будова та семантика самого речення.

Неповне контекстуальне речення – речення, у якому зміст і формальні ознаки словесно не виражених (пропущених) компонентів (членів речення) з'ясовуються на підставі мовного, або вербального, контексту, реалізованого в самостійних реченнях, частинах складних речень, що містять відповідники компонентів, які потребують компенсації.

Неповне ситуативне речення – речення, у якому лексично не виражені компоненти компенсуються не мовним контекстом, а безпосередньою ситуацією, яку створюють предметне оточення, місце і час спілкування.

Непоширене речення – просте двоскладне речення або односкладне речення, побудоване за мінімальною структурною схемою і позбавлене додаткових поширювачів – другорядних членів речення.

Непряма мова – введена в авторський текст чужа мова як мова автора. Автор лише зазначає, що чужа мова належить іншій особі. Передається у формі складнопідрядного речення зі сполучниками що, щоб, чи та ін.

Обставина – другорядний член речення, який характеризує дію, процес, стан, ознаку або вказує на умови, за яких відбуваються подія чи явище.

Однорідні члени речення – члени речення, що перебувають в однакових синтаксичних відношеннях з одним із членів речення і поєднуються між собою сурядним зв'язком.

Односкладне речення – тип простого речення, предикативна основа якого ґрунтується на функціонуванні єдиного поширеного або не поширеного залежними компонентами (другорядними членами) головного члена, що виступає засобом вираження предикативності і не потребує поповнення другим головним членом.

Означення – другорядний член речення, що вказує на ознаку предмета і підпорядковується іменникові.

Окличне речення – речення, комунікативне завдання якого полягає у вираженні мовцем емоційно-експресивної оцінки повідомлюваної думки за допомогою специфічного мовного засобу – окличної інтонації.

Питальне речення – модальний різновид речення, за допомогою якого мовець, використовуючи специфічні засоби, насамперед інтонаційні та лексико-граматичні, запитує про що-небудь з метою одержати інформацію.

Підмет – головний член двоскладного речення, який указує на носія ознаки (дії, процесу, стану тощо) і перебуває у предикативному зв'язку з іншим головним членом – присудком.

Підрядний зв'язок – синтаксичний зв'язок, який вказує на граматичне підпорядкування одного компонента іншому в реченні чи словосполученні.

Повне речення – речення, у складі якого є усі члени, передбачені структурною схемою.

Поширене речення – просте двоскладне або односкладне речення, до якого, крім компонентів, що утворюють мінімальну структурну схему, входять другорядні члени.

Прикладка – різновид означення, виражений іменником і узгоджений з опорним словом у формі відмінка.

Присудок – головний член двоскладного речення, який виражає предикативну ознаку предмета і перебуває у синтаксичному взаємозв'язку з іншим головним членом – підметом.

Просте формально неускладнене речення – речення з усіма другорядними членами, що не є однорідними або відокремленими.

Просте формально ускладнене речення – речення, у якому наявні однорідні або відокремлені члени речення, а також вставні і вставлені компоненти, звертання.

Пряма мова – дослівно відтворене мовлення самого автора або іншої особи.

Пунктограма – вживання розділового знака, що відповідає правилу пунктуації.

Пунктуація – історично сформована в мові система правил про вживання розділових знаків, яка разом з орфографією становить правопис мови; розставлення в тексті розділових знаків; система розділових знаків; розділ мовознавчої науки про використання розділових знаків.

Пунктуаційні аномалії – порушення правил вживання розділових знаків.

Речення – основна синтаксична одиниця, що позначає ситуацію (або взаємопов'язані ситуації), вказує на відношення

повідомлюваного до дійсності, характеризується неперервністю синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень, а також є відносно завершеною одиницею спілкування та вираження думки.

Розділові знаки – сукупність графічних знаків, що не належать до алфавіту мови, а служать засобом відображення тих ознак (сторін) писемної мови, які не можуть бути передані літерами та іншими писемними позначеннями (цифрами, знаками рівності, подібності тощо). Їх використовують для членування тексту згідно із синтаксичними, смисловими, інтонаційними та іншими особливостями мовлення. *Роздільну функцію* виконують крапка, знак питання, знак оклику, кома, крапка з комою, тире, двокрапка, крапки (три крапки). *Видільну функцію* виконують парні розділові знаки: два тире, дві коми, дужки, лапки.

Розповідне речення – речення, комунікативне завдання якого полягає у констатації якого-небудь реального або ірреального факту, в повідомленні про нього в усній або писемній формі.

Складне багатокomпонентне (неелементарне, ускладнене, поліпредикативне) речення – речення з трьох і більше предикативних одиниць: складносурядні, складнопідрядні, безсполучникові. Багатокomпонентними є складні речення з різними видами зв'язку – сурядним і підрядним, сполучниковим і безсполучниковим.

Складне безсполучникове речення – складне речення, в якому предикативні частини поєднані інтонаційно, без сполучників і сполучних слів.

Складне елементарне речення – речення, що складається з двох предикативних одиниць (простих речень).

Складне речення – синтаксична конструкція, що складається з двох і більше предикативних одиниць, пов'язаних відповідним синтаксичним зв'язком, і являє собою семантичну та комунікативну єдність.

Складнопідрядне речення – різновид складного речення, дві або більше предикативних частин якого поєднано підрядним зв'язком, нерівноправні за змістом та граматично і з'єднані підрядним сполучником чи сполучним словом.

Складнопідрядне речення з неоднорідною супідрядністю – конструкція, у якій підрядні речення різного типу пояснюють один і той самий член або ж усе головне речення чи підрядні речення будь-яких типів пояснюють різні члени головної частини.

Складнопідрядне речення з однорідною супідрядністю – конструкція, у якій усі підрядні частини однаково пояснюють головну частину в цілому або якийсь один член головної частини.

Складнопідрядне речення з послідовною підрядністю – конструкція, у якій лише перша підрядна частина перебуває в прямому, безпосередньому зв'язку з абсолютно незалежною у синтаксичному плані головною частиною, а кожне наступне підрядне синтаксично залежить від попереднього.

Складносурядне речення – речення, частини якого поєднуються сурядним зв'язком і є синтаксично рівноправними.

Спонукальне речення – речення, що виражає спонукання співрозмовника або читача до виконання / невиконання дії, позначеної дієсловом або іншим повнозначно-лексичним компонентом.

Сурядний зв'язок – синтаксичний зв'язок, що поєднує граматично рівноправні компоненти в словосполученні, простому та складному реченні.

Тире (–) – розділовий знак у вигляді горизонтальної риски, що використовується у простому або складному реченні. Надзвичайно емний універсальний знак, що наголошує на динамічності мовлення.

Узагальнювальне слово – слово, що вживається при однорідних членах речення, виражає загальне значення і є родовим поняттям до них як видових понять.

Цитата – дослівно наведений у мовленні уривок якогось тексту чи точно відтворений вислів якоїсь особи.

Член речення – мінімальна синтаксична одиниця, яка виконує в реченні формально-синтаксичну і семантико-синтаксичну функції та виражається повнозначними словами або сполуками слів.

Рекомендована література

Основна:

1. Вінтонів М. О., Сегін Л. В., Вінтонів Т. М. Синтаксис української мови : навчальний посібник. Вінниця : ДонНУ, 2016. 151 с.
2. Громик Ю. В. Український правопис : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2018. 166 с.
3. Деркач Л. М., Зінчук Р. С. Правопис української мови. Практикум: навчальний посібник. Вид. 2-ге, допов. Луцьк : Терен, 2022. 132 с.
4. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
5. Загнітко А., Миронова Г. Синтаксис української мови. Теоретико-прикладний аспект. Brno : Masarykova univerzita, 2013. 223 с.
6. Козленко І. В. Українська пунктуація: навчальний посібник. Київ : Вид.-поліграф. центр «Київ. ун-т», 2009. 320 с.
7. Мариненко І. О. Синтаксис української мови (з правилами пунктуації) : навчальний посібник. Київ, 2021. 279 с.
8. Могила О. А., Могила Ю. А. Українська мова. Практикум з пунктуації. Київ : Вид-во Ліра-К, 2019. 138 с.
9. Омельчук С., Блажко М. Правописний практикум з української мови. Норми нової редакції «Українського правопису». Київ : Грамота, 2020. 224 с.
10. Пунктуаційний практикум з сучасної української мови : контрольні завдання / уклад. Л. М. Томусяк та ін. Чернівці : Рута, 2000. 44 с.
11. Савченко І. С. Пунктуація сучасної української мови. Черкаси : Відлуння-Плюс, 2006. 151 с.
12. Сегін Л. В. Українська пунктуація : навчальний посібник у 2-х ч. Вінниця : ДонНУ, 2015. 404 с.
13. Терлак З. Пунктуаційний словник-довідник. Львів : Апріорі, 2019. 396 с.
14. Тишківська Н. Я. Українська мова : збірник вправ із синтаксису та пунктуації. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2006. 248 с.

15. Ткаченко Є. М. Українська мова. Пунктуація : правила, вправи, диктанти : навчальний посібник. – Харків : Консум, 2001. 288 с
16. Український правопис. Київ : Наукова думка, 2020. 392 с.
17. Фаріон І. Д. Мовна норма : знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей). Вид. 3-тє, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. 332 с.
18. Шабат-Савка С. Т., Максим'юк О. В., Шатілова Н. О. Пунктуація української мови. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 240 с.
19. Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови. Київ : Освіта, 2012. 270 с.
20. Яцимівська М. Г. Сучасна українська мова: практикум із пунктуації: навчальний посібник. Київ : Знання, 2009. 262 с.

Додаткова:

1. Бронзенко Т. А. Пунктуаційний тренажер із теми «Розділові знаки в реченнях із відокремленими обставинами». *Українська мова і література в школі : науково-методичний збірник*. Чернігів, 2021. № 68. С. 41–52.
2. Деркач Л. М., Зінчук Р. С. Організація індивідуальної освітньої траєкторії в процесі формування правописної компетентності студентів-філологів. *Волинь філологічна : текст і контекст. Українська мова в сучасному науковому вимірі : зб. наук. пр. / упоряд. І. Мельник*. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2020. Вип. 29. С. 141–152.
3. Ковальчук Н. Складові пунктуаційної компетентності. *International Scientific and Practical Conference «World science»*. 2016. № 1(5), Vol. 1. P. 21–25.
4. Ковальчук Н. П. Інтерактивні технології навчання пунктуації. *Педагогічні науки : зб. наук. пр.* Херсон : ХДУ, 2011. № 59. С. 99–102.
5. Ковальчук Н. П. Пунктуаційна грамотність як основа формування мовної особистості. *Наукові записки Національного університету*

- «Острозька академія». Серія: Психологія і педагогіка. 2014. Вип. 29. С. 41–43.
6. Кочан І. Історія української пунктуації. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2019. Vol. VII / 1. P. 143–152.
 7. Межов О. Г. Формування пунктуаційних компетентностей здобувачів освіти засобами синтаксису. *Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти* : зб. матеріалів IV Всеукраїнської науково-методичної Інтернет-конференції, 14 квітня 2021 року, Луцький національний технічний університет. Луцьк : Відділ іміджу та промоції Луцького НТУ, 2021. С. 192–194.
 8. Островська Л. Пунктуаційний аналіз речення як основа формування пунктуаційної компетентності майбутніх учителів української мови та літератури. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*. Бердянськ : БДПУ, 2020. Вип. 1. С. 370–380.
 9. Помирча С., Бельська Т. Індивідуально-авторська пунктуація як засіб формування синтаксичної компетенції у майбутніх учителів початкової школи. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2016. Вип. 3. С. 155–162.
 10. Попович І. До проблеми підвищення орфографічної та пунктуаційної грамотності учнів. *Українська мова і література в школі*. 2010. № 3. С. 13–18.
 11. Приходько Н. С. Авторська пунктуація як елемент графіки тексту. *Мовознавство*. 2021. № 4. С. 60–69.
 12. Савченко І. С. Способи реалізації функціонально-стилістичного принципу української пунктуації. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2012. Вип. 9. С. 152–155.
 13. Сегін Л. В. Українська пунктуація: здобутки, проблеми, перспективи опису та кодифікації. *Українська мова*. 2018. № 3. С. 80–91.

14. Сидоренко В. Лінгводидактичні засади навчання синтаксису й пунктуації української мови учнів 8-9 класів в умовах оновленої освітньої парадигми. *Українська мова і література в школі*. 2015. № 1. С. 7–19.
15. Соболю Л. І. Актуалізація проблеми становлення системи пунктуаційних знаків: походження, статус, функції. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 8 : Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). 2017. Вип. 7. С. 121–129.
16. Тепшич А. І. Постмодерністська авторська пунктуація як один із прийомів мовної гри (на матеріалі прозових творів представників станіславського феномена). *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2016. № 1. С. 244–250.
17. Шевченко С. П. Проєктна технологія «Пунктуаційний тренажер» із теми «Розділові знаки в реченнях із відокремленими прикладками». *Українська мова і література в школі : науково-методичний збірник*. Чернігів, 2021. № 68. С. 29–40.
18. Шутьська Н. М., Зінчук Р. С. Дотримання редактором пунктуаційних норм у мові медіа. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. Київ, 2022. Т. 33 (72). № 2. Ч. 2. С. 276–282.

Тексти для диктантів

Сіявся вже третій день дрібний і занудний дощ, інколи зривався вітер і злостиво вихльоскував цілим жмутом води по вікнах. До шибки ненароком пожовклий листок пристав і видавалося, що вітрисько вихльоскує так сердито, бо мститься листкові за неміч свою відірвати його й понести у безвість. Погоди такої лихої нили кості немилосердно в Пантелеймона Олександровича, і він, відігріваючи їх, довго й незрушно сидів перед каміном.

Куліш, хуторянин затятий, давно вже збирався переглянути пресу, роззирнутись у світі великому, що десь там вишумовує та колобродить: прислалали йому видання час від часу добрі знайомі з Києва й Львова, і навіть Буковини. Складав він прислане у куточку, аби перегляд під настрій та погоду таку лишити.

Змигувало жовтаве полум'я в каміні, шипіло невдоволено поліно сире, яке затесалося випадком до компанії, заготовленого із сушиці, і Пантелеймон Олександрович неспішно зашелестів сторінками.

Ага, он Нечуй-Левицький стиха на нього бурчить, бо остерігається відкоша. Мудро чинить, що остерігається. От чоловік невдячний: Пантелеймон Олександрович для писаного Левицьким не раз добре слово знаходив і Барвінському він казав: «З великим уподобанням читав дорогою «Кайдашеву сім'ю», що Ви, Добродію, спасибі Вам, дали мені. Що за свіже чуття краси природи і людського серця! Ні, ще наша Мати не вмирає».

Пантелеймон Олександрович відклав на хвильку читане і взявся поправляти в каміні та підворушувати напівперегорілі дрова, що, потріскуючи, сипали сердитими іскрами. Так іскрило дратівливо в його душі.

За Іваном Корсаком

Стежки дитинства

А Василь справді цього ранку блукав по Ошновицьких корчах. Шукав стежок свого дитинства. Колись він пас тут худобу, колись він тут, на купинах, вишукував качачі гнізда з зеленкуватими яйцями. Він до дрібниць пригадував усі стежки, що перетинали ці корчі, усі болотяні западини та трясовиння. Проте ці стежки тепер були не такі, як давніше: були немовби ширші, більш утоптані. Болотяні западини,

що залишилися в його уяві, тепер були нецікавими місцями. Не чути було в них лопотіння качачих крил, між кучерявими купинами не було вже води.

Ні, це вже не були стежки і доріжки його дитинства! Ці справжні стежки і доріжки, ці кущі і западини залишилися в усій повноті лише в його уяві.

Розглядаючись по кущах, пригадуючи собі ту чи ту галявину, відшукував її і, не знаходячи тотожності з тією, що була в його уяві, збайдужіло виходив на край поля. Віддалік бовваніли очеретяні стріхи його рідного села. Праворуч, на самому його краєчку, самотньо стояла хата, де він родився і з якої пішов у світ шукати кращої долі. Трохи лівіше, за вигоном, полискували бляхою куполи церковці, побіч якої п'явся вгору стрілистий осокір.

«Так, усе ніби таке, як було, і одночасно все змінилося», – думав Василь. Якась туга за минулим зчавила йому груди. Все змінилося, все пішло шкереберть, тільки він довгими роками лелівав у своєму серці непорушність усього того, з чим провів роки свого дитинства.

За Федором Одрачем

Зачарований красень Волині

Коли перебуваєш у старовинних наших містах, то завжди дивуєшся, як уміли предки вибирати місця для поселення. Які красиві місця! І річка, і пагорби, і ліс. Це стосується, звичайно, і Луцька. Він розташований на підвищенні і оточений з трьох боків крутими вигинами річки Стир. Столітні дерева підслуховують вічну розмову землі і небесної блакиті. Тільки швидкоплинний Стир зміг би пригадати рік заснування міста. А лучани ведуть лік часу від першої згадки про Луцьк в Іпатіївському літописі. У літописі йдеться про 1085 рік.

Багато бачив Луцьк на своєму віку. Господарювали в ньому і литовські феодали, і польська шляхта. Про минуле волинського міста найбільше нагадує Верхній замок 13–14 століть, який височить над повноводим колись Стиром і журно слухає шепіт його течії, і залишки стін Нижнього замку 14–17 століть. Можна уявити, як захоплювалася могутніми мурами Верхнього замку українська письменниця Леся Українка, коли жила в Луцьку. Чарівна природа і легенди волинського краю навіяли їй високо поетичну «Лісову пісню».

Від замку підемо до Стиру і ще раз подивимося, як річка, немовби зачарована улюбленцем Луцьком, не хоче прощатися з ним, оперізує дугою гнучкий стан міста і стереже його красу з трьох боків.

За Іваном Вихованцем

Маємо незліченні скарби – слова народної мови. Скільки їх? На це запитання ще ніхто не дав відповіді, бо ж не знайшлося такого мовознавця (чи таких!), хто зумів би зафіксувати всі говіркові слова. Оскільки ці слова активно вживаються, то й потрібні вони мовцям, а тому й живуть не одне й не два століття.

Без народної мови, без цієї безлічі говірок, різноманітності говорів і наріч у нас не було б великої і багатой літературної мови, бо ж кожна літературна мова створювалась на народній основі – на ґрунті одного чи кількох діалектів. Літературна мова – це запашна пречудова квітка, пелюстками якої є народні говірки. А хай тільки зів'яне чи засохне навіть найменша пелюсточка – і квітка втратить свою чарівність...

Отож, літературна мова доти живе, доки поповнює свої скарби живлющими соками діалектів. Якби припинився доступ говіркових слів, то літературна мова «замулилася б» і «вмерла», адже для величної споруди літературної мови будівельним матеріалом служать діалектизми. І, зрозуміло, говіркові слова повинні пройти скрупульозний відбір, аж поки набудуть літературного статусу. А будівництво цієї споруди не має кінця, бо тільки зупиниться цей процес – і матимемо мертву мову.

Тарас Шевченко поставив своє вогненне слово на сторожі «малих отих рабів німих». Важко навіть уявити, якими б ми були без його поетичного слова. І чи були б...

Та минули роки, пронеслися бурі, і тепер нам необхідно поставити слово на сторожі... самого слова.

За Григорієм Аркушиним

Собор у риштованні

По-старому височать на землі великі пам'ятники духу – собори, обрамлені витягнутими вгору спорудами нового віку техніки. По-старому неспокійна людина хапається клаптика теплої землі й високого неба, щоб відчутти точку опори, щоб знайти на мить саму себе і спробувати щось у собі досягнути.

Але землю вкриває асфальт і бетон, небо затягується димами і ревом моторів, і кудись шалено, в метушливій тривозі летить життя, засмоктує і не залишає тієї чистої години для душі, коли можна замислитись над собою і подумати про головне.

Куди ж іде життя? Чи ми ведемо життя, чи життя веде нас, кинувши нам для забави дешеві замітники Слова – телевізор, футбол, алкоголь?

Чи людина ще щось значить у цьому потоці життя? Чи вже вона тільки пасажир сліпого корабля, що несеться назустріч ночі? Якщо вона нічого не бачить, то що ж тоді може значити корабель?

Чи значить, чи важить вона хоча б стільки, щоб зусиллями власного розуму і волі зупинитись перед прірвою?

Нині, як ще ніколи в історії, кожен має бути людиною в людстві, щоб відчувати його болі і тривоги. Нині кожен мусить почувати себе органічною часткою великого собору людської цивілізації, усім еством бути пружним каменем у цьому соборі, щоб самовіддано тримати на собі його споруду. Бо хай вона де в чім недосконала, недобудована і вже зістарена, але вона – єдиний храм людського духу, і нам її добудовувати, а не будувати на новому місці.

За Євгеном Свєрстюком

Я тоді була ще зовсім юною, але вже особливою скрипкою. Ніколя Люпо дав мені дуже тонку душу з неповторними вібраціями, а моє ялинове тіло покрив червоним лаком. О, той червоний колір! Такого ще в жодній скрипці не було. Парижем поповзли чутки, що майстер домішав до лаку кров своєї передчасно померлої коханої, яка надзвичайно сильно любила його. Якраз від великої туги за нею він і створив мене. Не знаю, чи правдивими були чутки про кров, але спрагу кохання, яка жила в тій жінці, Ніколя справді передав мені. Я з'явилася на світ для того, щоби пробуджувати любов і любити.

Цього ще ніхто не знав. Містичний страх переді мною, моєю дивовижною аурую зупиняв скрипалів, які приходили до Ніколя по інструмент. Вони вибирали інші скрипки, хай із гіршим звучанням, але звичайні й звичного кольору. Та він і сам не поспішав віддавати мене. Іноді посеред білого дня зачинався у своїй майстерні, обіймав мене, тулив до себе й гірко-гірко плакав. Я відчувала, як невимовна печаль і туга за коханою стискає його груди, як почуття до неї

гарячою магмою нуртує в серці. Що я могла вчинити? Як допомогти? Вбирала в себе любов, що переповнювала мого маестро, поступово звільняючи його від неї, щоб він не так тяжко страждав, а сама натомість усе дужче запалювалася жагою кохання.

За Надією Гуменюк

Від озера гостро війнуло свіжістю. Тонкий протяг розітнув вологу задуху навпіл, і застоєне повітря вмить зворохобилося, заklubочилося, закрутилося у тугі прозорі спіралі. Залопотіло листя на придорожніх кущах, закапотіли важкі краплі, що, наче ягідні грона, пригинали їхнє віття до землі, зашаруділа трава, полегшено зітхнув ліс. Над лісом стрімко зарухалися хмари і хутко посунули на захід, як отара, підхльоснута батогом невидимого небесного пастуха. Після трьох діб паркої червневої мокви на небі нарешті чисто сяйнула денниця. Пруга молочна цівка світла потекла з неї у чорний казан ночі, поступово витискуючи з нього темінь і вчиняючи перший білий заміс, із якого за годину-другу мав зійти погідний літній день.

Денниця завмерла, а тоді здивовано замерехтіла. Що це? Такого вона за всю свою вічність ще не бачила. В одній із двох колій розбитої грузької дороги, якраз там, де просякнутий дощами путівець круто повертає до лісу, щось біліло і відчайдушно борсалось. З того білого борсання, притиснутого до землі вологою ваготою туману, вирвалося жалібне квиління. Воно слабкими колами розійшлося над розколисаними вітром кущами і деревами, впало на розбухлу дорогу, на якусь мить стихло, а тоді знову піднялося і знову опало, як пелюстки надламаної квітки. Тонка вібрація звуків раз по раз сколихувала густу сутінь і передавала крізь неї сигнали тривоги.

Хтось інстинктивно чіплявся за молочно-білий промінь денниці. Хто? Птах, нагло заскочений хижим, але вже ситим звіром, що погрався підраненою жертвою і заради забавки шпурнув її у вибоїну? Пташеня, що необачно вибралося з рідного гнізда, щоб стати на ще не зміцніле крило, та й опинилося у болотяній пастці? Підбите звірєня, полишене зграєю на неминучу смерть?..

За Надією Гуменюк

Зміст

Передмова.....	3
Тема 1. Речення: класифікація, інтонаційне та пунктуаційне оформлення.....	5
Тема 2. Головні члени простого двоскладного речення в системі пунктуації.....	9
Тема 3. Розділові знаки в неповному реченні.....	12
Тема 4. Розділові знаки при звертаннях, вставних і вставлених компонентах.....	15
Тема 5. Розділові знаки в реченні з однорідними членами.....	18
Тема 6. Розділові знаки при відокремлених членах речення.....	21
Тема 7. Розділові знаки в елементарному складному реченні зі сполучниковим зв'язком між частинами.....	25
Тема 8. Розділові знаки в елементарному складному реченні з безсполучниковим зв'язком між частинами.....	30
Тема 9. Багатокомпонентні складні речення: класифікація, пунктограми.....	33
Тема 10. Оформлення прямої мови та цитат.....	38
Політика оцінювання.....	41
Короткий термінологічний словник.....	43
Рекомендована література.....	50
Тексти для диктантів.....	54

Навчально-методичне видання

**Зінчук Руслана Степанівна
Деркач Лариса Миколаївна**

Практикум із пунктуації української мови

Навчально-методичні матеріали

Друкується в авторській редакції

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 3,5.
Тираж 100. Зам 22.

БОРВП «Надстир'я»
43016 м. Луцьк, вул. Лесі Українки, 7
Тел моб. +38 067 33 41 306.. Е-mail: nadstyria@gmail.com

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 349 від 02.03.2001.